

Ljubovnici

(komedija iz XVII. stoljeća)

SADRŽAJ

PRVI ČIN	4
DRUGI ČIN	26
TREĆI ČIN	35
RJEČNIK	56

OSOBE

LOVRO KALEBIĆ, starac, namuran¹ u gospođu Lukreciju i nje tutor

DOTUR² PROKUPIJO namurani u istu

FABRICIJO PISOGLAVIĆ gospođu Lukreciju

INTRIGALO, opravitelj³ općenski

PROŽDOR, sluga gospođe Lukrecije

LUKRECIJA, vladika⁴

ANKA, službenica nje

VESELA, službenica gospara Lovra

¹ **namuran** (prema tal. innamorato) - zaljubljen

² **dotur** (tal. dottore) - doktor, učen čovjek

³ **opravitelj** - izvršitelj

⁴ **vladika** - plemkinja, gospa

PRVI ČIN

Prvi prizor

FABRICIJO I INTRIGALO

FABRICIJO: Da, tako je, o Intrigalo moj galanti, gospođa Lukrecija namislila je dovesti me do smrti i neće da se ni malahno smili na one žestoke trude koje podnosim cjeća nje ljubavi.

INTRIGALO: Ojbo⁵, nije ništa to tako! Ti si, gospodaru Fabricijo, razumio sve naopako što sam ti rekao.

FABRICIJO: Nije li ti rekla da ima srce od kamena i da se neće prignut na moju ljubav?

INTRIGALO: Signor no.⁶

FABRICIJO: Da nije li odlučila ne pogledat na mene?

INTRIGALO: Ojbo!

FABRICIJO: Nijesi li mi rekao da mogu činit sve što hoću, da za mene ne haje?

INTRIGALO: Majde no! Ja talijano ne umijem govorit; ja ti toga nijesam rekao, ja sam ti rekao naški.

FABRICIJO: Da što si mi rekao?

INTRIGALO: Ono što sam ti rekao.

FABRICIJO: Ja ne znam, ili sam bio gluh, ili sam bio brez pameti!

INTRIGALO: Niti si bio gluh, niti si bio brez pameti, nego me nisi razumio, ne, ne.

FABRICIJO: Da kako je ovo? Dakle hoće?

INTRIGALO: Ojbo!

FABRICIJO: Želi li da ju služim i ljubim?

INTRIGALO: Signor no.

FABRICIJO: Da hoće li smilovat se na moje trude?

⁵ **ojbo** (tal. oibo) - nikako, nipošto

⁶ **Signor no** (tal.) - Ne, gospodine

Ljubovnici

INTRIGALO: Majde no! Ja vidim da si ti injorant. Vrag uzeo i skulu koju si učio. Nit je rekla srce od kamena, ni trude, ni ljubav, ni ta govna, nego je rekla lijepo eškerice: "Reci mu da ga neću ter neću!"

FABRICIJO: Dakle na moje plame goruće ima srce od leda? Na moje uzdahe ne ima milosti? Na moj plač učinila se je stijena klisurita? Da što mi tužnu ino ostaje negoli umrijet?

INTRIGALO: Neću, gosparu moj lijepi, da dotuda dohodimo; još je u mene u arsenalu stotina partita za dovesti ju na našu ruku. Ako se uzdate u mene, lassa far a me.⁷

FABRICIJO: A zašto se neću ufat, ako sve moje ufanje u tebi stoji⁸?

INTRIGALO: Da kad je tako, all' erta⁹. Jes oni forka Proždor, nje sluga; još je efetivo dijete, ma ti ih umije koliko kalepin. Trijeba je¹⁰ njega zamitit, a neka je, vragu, i meni i njemu.

FABRICIJO: Na, daruj mu ovu peču reala, a od ostaloga ja se puštam tebi u ruke. Budi čovjek, blago tebi!

INTRIGALO: Pusti se često vidjet, a lassa far a me. - A evo drugog odovuda, trijeba je što izgulit i njemu.

Drugi prizor

DOTUR i INTRIGALO

DOTUR: Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo¹¹. Za doć u pokoj, u krilo i na uživa-nje prilijepe gospođe Lukrecije, koja je usađena, ukorijepjena i inkastrana u ovomu srcu, quae habeo, quae possideo, quae volo¹² spendžat ću, prosipat ću i činit ću. Ali evo Intrigalo, u ovi posao per excellentiam¹³ indženjoz, vješt, razuman i abil. Salve, Intrigalo, mi iuvenecule, mi amor, spes mea!¹⁴

⁷ **lassa far a me** (tal.) - prepusti meni

⁸ **stati u komu što** - ovisiti što o komu

⁹ **all' erta** (tal.) - pazi

¹⁰ **trijeba je** - valja, potrebno je, nužno je

¹¹ **Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo** (lat.) - Bogove l' sklonit ne mogu, a ja ću Aheront dići (Vergilije, Eneida VII, 312) Aheront je rijeka u podzemnom svijetu mrtvih, odnosno naziv za podzemni svijet uopće.

¹² **quae habeo, quae possideo, quae volo** (lat.) - sve što imam, sve što posjedujem, sve što mi padne na um

¹³ **per excellentiam** (lat.) - u pravom smislu, osobito

¹⁴ **Salve, Intrigalo, mi iuvenecule, mi amor, spes mea!** (lat.) - Zdravo, Intrigalo, moj mladiću, moja ljubavi, nado moja!

Ljubovnici

INTRIGALO: Signor dottor, servus totum pistara kulina!¹⁵ Jesam li ti, per vita tua¹⁶, lijepo per latin¹⁷ odgovorio?

DOTUR: Elocutio gravis, seria, ponderata¹⁸. Ma ja te nijesam razumio.

INTRIGALO: E, e, erbo ja duboko latino govorim. Ja sam studijô, i, po rane bore, ne imam para za desputat, a navlastito:

Gdje se peče, gdje se vari,
gdje se jedu slane stvari,
gdje razumni moji pari
desputaju na bokari.

DOTUR: Et ideo¹⁹, i zato jer te poznajem za studijozu, eruditu, znana i spametna (observa, molim te, abundantiam sinonimorum!)²⁰ naslonit²¹ ću na tebe rem facilem ex te, difficillimam ex me²².

INTRIGALO: To "brez me" ne razumijem. A ostalo znam što si rekao; da seguita pur.²³

DOTUR: Hoću rijet da imam dat tebi u ruke, naslonit na tvoju jakos i stavit u redžir od tvoje pameti jedan posao od importance.

INTRIGALO: Ter to, i ništa drugo? Oh, to je lasno.

DOTUR: Ma što sam ti rekao? Što je lasno?

INTRIGALO: A što sam ja dijete? Razumijem te veoma dobro. Ti hoćeš da ti rečem gdje se najbolje vino prodava.

DOTUR: Nequaquam, nequaquam: fecundi calices quem non fecere disertum?²⁴ Ne, ne, neću to od tebe.

INTRIGALO: Da što hoćeš? Govori, jer imam drugi posao.

DOTUR: Compone mores, digna loquere viro digno!²⁵

INTRIGALO: To da pođem na more uzet dinju i skvasit je u lokvu?

¹⁵ **Signor dottor, servus totum pistara kulina** (iskvareni lat.-tal.) - Gospodine doktore, sluga sam svima kad se nešto u kuhinji peče

¹⁶ **per vita tua** (tal.) - života ti

¹⁷ **per latin** (tal.) - latinski

¹⁸ **Elocutio gravis, seria, ponderata** (lat.) - Dostojanstveno, ozbiljno, odmjereno izražavanje

¹⁹ **Et ideo** (lat.) - I zato

²⁰ **observa ... abundantiam sinonimorum** (lat.) - pazi, molim te, kolikog li obilja sinonima!

²¹ **nasloniti** (na koga što) - povjeriti kome što

²² **rem facilem ex te, difficillimam ex me** (lat.) - nešto što je tebi lako, a meni vrlo teško

²³ **da seguita pur** (tal.) - samo nastavi

²⁴ **Nequaquam, nequaquam: fecundi calices quem non fecere disertum?** (lat.) - Nikako, nikako: koga pune čaše ne bi učinile rječitim?

²⁵ **Compone mores, digna loquere viro digno!** (lat.) - Pazi kako se vladaš, na dostojan način treba govoriti o vrijednu vinu! (Talijanski izgovor latinskog gn kao nj omogućit će Intrigalu u odgovoru smiješnu igru riječi, pa će digna postati dinja, to jest (u Dubrovniku) lubenica, koja se rashlađuje u vodi. Igra riječi i jezični kalamburi tipičan su postupak u komediji dell'arte.)

Ljubovnici

DOTUR: Non, fili mi, non,²⁶ nego, ako ti ide od ruke (ah! improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?²⁷) stavit me u milos, in gratiam, in amorem, in benevolentiam²⁸ gospođe Lukrecije, o te terque, quaterque beatum!²⁹

INTRIGALO: Nećeš drugo nego to? È fatta,³⁰ služen si. Nego mi malo reci, zna li ona da ju ti ljubiš?

DOTUR: Hic labor, hoc opus!³¹ Ja dubitam da ne zna, zašto nijesam dosada odkrio, objavio ni spovidio nikomu onoga gorućega, žestokoga i neizrečenoga plama, koji žeže, prli, priga, peče i konsumava³² ovo tužno, žalosno ucvijeljeno srce. Immo audi, slušaj antelucanam hodiernam elucubrationem³³, što sam komponjao u hvalu nje ljeposti.

INTRIGALO: Što ćemo od toga? Današnji dan se ne kupuje ljubav na te smokve suhe, nego na gol dinar. A to što si komponjao vrzi³⁴ za kasetu³⁵. Čuj me ukratko: ako nećeš ino nego ljubav gospođe Lukrecije, to samo stoji³⁶ u Anki, nje djevojci³⁷. Ona čini sve što hoće Anka, a ja s Ankom imam prijateljstvo. Nego, trijeba je njoj štogod darovat, a ostalo pusti meni.

DOTUR: Libenter, libentius. libentissime!³⁸ Eto ti cekin u zlatu; ako nije dosta, dat ću etiam, atque etiam.³⁹

INTRIGALO: Za prvi put dosta je, ma unaprijed hoće se još. Pođi i javi mi se poslije, umjet ću ti rijet štogodi.

DOTUR: Vale, solatium aerumnarum mearum!⁴⁰

INTRIGALO: A bon viaggio!⁴¹ Ovdje krešimo. A evo, per vita mia⁴², i treći. A stazione, a stazione⁴³. Neka ti je meni gult.

²⁶ **Non, fili mi, non** (tal.) - Ne, sinko moj, nemoj

²⁷ **improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?** (lat.) - neizmjerna ljubavi, zašto smrtnicima ne sjedinjuješ srca?

²⁸ **in gratiam, in amorem, in benevolentiam** (lat.) - u milost, u ljubav, u dobrohotnost

²⁹ **o te terque, quaterque beatum!** (lat.) - o da si blažen i preblažen!

³⁰ **È fatta** (tal.) - gotovo je

³¹ **Hic labor, hoc opus!** (lat.) - To je tegoba, to je djelo! (prema Eneidi VI, 129: "Hoc opus, hic labor est").

³² **konsumavati** (tal.) - uništavati, izjedati

³³ **Immo audi ... antelucanam hodiernam elucubrationem** (lat.) - Dapače slušaj današnju pjesmu što sam je sve do pred zoru sastavljao

³⁴ **vrzi** - baci

³⁵ **kaseta** - sandučić za smeće (prema tal. cassetta della spazzatura)

³⁶ **stati u komu što** - ovisiti što o komu

³⁷ **djevojka** - sluškinja

³⁸ **Libenter, libentius. libentissime!** (lat.) - Rado, rado i prerado!

³⁹ **etiam, atque etiam** (lat.) - još, i još

⁴⁰ **Vale, solatium aerumnarum mearum!** (lat.) - Ostaj zbogom, utjeho muka mojih!

⁴¹ **A bon viaggio!** (tal.) - Sretan put!

⁴² **per vita mia** (tal.) - života mi

⁴³ **A stazione, a stazione** (tal.) - na posao, na posao

Treći prizor

STARAC i INTRIGALO

INTRIGALO: Sluga ti sam, gospodine Lovro! Kako mi si?

STARAC: Dobro bih stao da mi je kako i tebi, Intrigalo.

INTRIGALO: Koje dobro, per vita tua, gosparu? Ja ti sam siromah čovjek, i evo ti se uvijam kakono brstran kamena za preživjet, a ti u svakoj obilnosti i u svakoj feličitati.

STARAC: Ah, Intrigalo, nije feličitati za mene, poginula je. Ja ti sam u većoj mizeriji nego bi se mogao imadžinat. Nevolje su me obastrle odsvuda, ne mogu šetat, ne mogu hodit, zašto neki crv, česa crv? Neka velenoza grizica okolo srca drži me inkvijeta perpetua-mente.

INTRIGALO: To će bit flat. Nego, uzmi sedam korijena od petrusina, ubranijeh lijevom rukom prije nego sunce isteče, i svari ih u mlijeku od teonice koja je izlegla feminu, i napij se, pak zaspi, ozdravio si delongo.

STARAC: Nije to moja nemoć, ne, od toga sam sikur; teža je vele veće.

INTRIGALO: Jeda ti je...? O, o...⁴⁴

STARAC: Ojbo, zdrav sam u tomu kako ne nigda.

INTRIGALO: Da koje ti je zlo?

STARAC: E, e, da bih smio rijet i da bih se mogao ufat da ćeš me pomoć, odkrio bih ti moje skrovene rane.

INTRIGALO: A zašto ne smiješ? A zašto se ne uzdaš? Zašto te neću pomoć? Ako bih ja za vaše gospodstvo podao ovi život?

STARAC: A hoću li rijet?

INTRIGALO: Dà fogo⁴⁵, neka ide, reci delongo.

STARAC: Na... na... na..., per vita mia, skrokah arkibuz: namuran sam!

INTRIGALO: Ter to? To je bagatela! Remedij je⁴⁶ tomu lasno. Nego mi reci, na koga si namuran?

STARAC: To je vrag veliki: na jednu, koja ili ne zna što je ljubav, ili neće da zna, jer je fantastika vele.

INTRIGALO: Kako je njoj ime?

STARAC: E, e, kako joj je ime? Ne znam ni ja.

INTRIGALO: Da kako te ja mogu pomoć, ako ne znaš ni ti sam što bi ti se htjelo?

STARAC: Para mi se da joj je ime Lukrecija.

INTRIGALO: Gdje stoji?

⁴⁴ Jasno je da je riječ o opscenoj aluziji, pri čemu se u izvedbi zacijelo pretpostavljaju adekvatne geste koje nedorečeni tekst plastično nadopunjuju. (F. Čale)

⁴⁵ **dà fogo** (tal. mletački) - ispali

⁴⁶ Eliptično, podrazumijeva se: naći.

Ljubovnici

STARAC: Non so niente⁴⁷. Znam da stoji svakolika udjeljana u ovom srcu. Zato ti iznadi način da mi se je akvijetat.

INTRIGALO: Jeda li je to po srjeći ona Lukrecija što sama stoji polak Krive ulice⁴⁸, ima Proždora službenika, a djevojku Anku?

STARAC: In verità⁴⁹ si perspikač veoma: domislio si se al primo colpo⁵⁰. Ona je, ona. Nego, brate, pomoz mi, jer znam da možeš.

INTRIGALO: Mogao bih zaisto, ma se hoće dobar način.

STARAC: Tebi ne manjka sto načina, zato providi⁵¹ mojemu životu, jer ću se, vjeruj mi, redužit alla morte⁵² bez nje. Ona je quinta essenza, estratto di scorza di naranzi in acqua della regina⁵³ za ovoga moga flata.

INTRIGALO: Appunto⁵⁴ meni manjka način, jer se tu hoće tratit objema rukama. Trijeba je zadavit Proždora, trijeba je ozlatit⁵⁵ Anku, ako ćemo što učinit. A ja ti ne imam odkuda, a da i imam ne bih tratio ni beča, jer ja nijesam namuran.

STARAC: O che infelicità di questo secolo!⁵⁶ To li se i ljubav na dinar dan današnji kupuje? Nije ovoga bilo u moje doba, nego se je ljubav dosizala gledajući, dvoreći i kantajući.

INTRIGALO: Ovo je, gosparu, alla moderna⁵⁷: bez pinez ništa.

STARAC: Da što možemo učinit?

INTRIGALO: Odriješit tobolčinu⁵⁸, stavit ruku na beče, počet činit posao, za vidjet hoćemo li reuškat.

STARAC: Kako to? Prvo tratit, a paka vidjet hoćemo li reuškat? Teško je to govorenje. Nego, prvo vidimo da nam reuška, a pak tratimo alegramente.

INTRIGALO: Gosparu Lovro, sluga ti sam, a rivederci.⁵⁹

STARAC: Olà⁶⁰, amo stani, pravljju⁶¹ ti! Gdje ideš?

⁴⁷ **Non so niente** (tal.) - Ne znam ništa

⁴⁸ I Držić u Dundu Maroju spominje dubrovačku Krivu ulicu; hodajući dugom rimskom ulicom Dživo svojoj bartučedi Peri kaže: Ja scijenim dilja je od Krive ulice (I, 9).

⁴⁹ **In verità** (tal.) - Zaista

⁵⁰ **al primo colpo** (tal.) - otprve

⁵¹ **providjeti** (tal. provvedere) - nabaviti, doskočiti, naći lijeka

⁵² **alla morte** (tal.) - na smrt; **redužiti alla morte** - umrijeti.

⁵³ **quinta essenza, estratto di scorza di naranzi in acqua della regina** (tal.) - Kvintesenca, sok narančine kore u kraljičinoj vodici

⁵⁴ **appunto** (tal.) - baš

⁵⁵ **ozlatiti** - podmititi

⁵⁶ **O che infelicità di questo secolo!** (tal.) - O, nesretan li je ovaj svijet!

⁵⁷ **alla moderna** (tal.) - na moderan način

⁵⁸ **tobolac** - kesa za novac

⁵⁹ **a rivederci** (tal.) - do viđenja

⁶⁰ **Olà** (tal.)- hej

⁶¹ **praviti** (prez. **pravljju**) - kazati, govoriti

Ljubovnici

INTRIGALO: Imam neki posao de importanza. ⁶²

STARAC: Počekaj malahno. Što konkludismo?

INTRIGALO: Che non faremo niente. ⁶³

STARAC: Ma zašto?

INTRIGALO: Zašto senza bezzi fa la-la. ⁶⁴

STARAC: Per vita mia, ne imam pri sebi toboca, prodro mi se jutros, ter sam ga dao okripit.

INTRIGALO: Ako je što zaklada, toliko bi valjalo, dokle zakrpiš tobolac.

STARAC (ovdje se pipa po džepu): Ne imam zaisto ništa nego ovu baloticu od fontanele.

INTRIGALO: Alla larga, alla larga ⁶⁵, infetao me tî smrad!

STARAC: Počekaj, pravlju ti. Da via ⁶⁶, da kad tratim, što će bit?

INTRIGALO: Ovo. Zamitit ćemo Anku, udavit ćemo Proždora, a Lukrecija u vreći ⁶⁷ kad ti drago.

STARAC: A hoće li tako bit?

INTRIGALO: A to dubitaš?

STARAC: Ne dubitam, ma sam sikur. Ti si Intrigalo po imenu. Orsù ⁶⁸, hodi sa mnom u mene doma. Dat ću ti što hoćeš, e così l' aggiustaremo. ⁶⁹

INTRIGALO: To je prava ljubav. Hodmo.

Četvrti prizor

LUKRECIJA i ANKA, nje službenica

LUKRECIJA: Zaisto, Anka, kad ja zamislim udat se, uhiti me groznica, jer ne mogu pomislit uzet gospodara vrhu mene.

ANKA: Nije tebi, samoj tako, gospođa Lukrecija, ni stanja ni života. Trijeba je svakako da se udaš. A sama znaš koliko poletarića okolo tebe. Ne možeš zaisto nego jedan dan steći kojigodi glas koji nećeš otresti.

LUKRECIJA: To vele dobro i znam i vidim, ma na, uzmi! Koga ćeš uzet? Ja ne nahodim ki bi za me bio.

⁶² **de importanza** (tal.) - važan

⁶³ **che non faremo niente** (tal.) - da nećemo ništa obaviti

⁶⁴ **senza bezzi fa la-la** (tal.) - bez para nema ništa

⁶⁵ **Alla larga, alla larga** (tal.) - makni se, makni se

⁶⁶ **via** (tal.) - hajde

⁶⁷ **biti u vreći** - biti lukavo pridobijen, na prijeveru (prema tal. mettere qualcuno nel sacco)

⁶⁸ **Orsù** (tal.) - hajde

⁶⁹ **e così l' aggiustaremo** (tal.) - i tako ćemo to srediti

Ljubovnici

ANKA: Jes dosta vrijednijeh, galantijeh mladića, možeš izabrat jednoga po jednoga i uzet koga ti sama zamisliš.

LUKRECIJA: Tako je. Da li ta obilnost mene ubogu čini? Ja ne nahodim vragutoga na prepozit⁷⁰.

ANKA: Što bi rekla od Šime Oštrobradića?

LUKRECIJA: Veramente jes sudžet u njemu! Neka bi mi sve na karte izigrao!

ANKA: Da Ivo Makarulić? Bi li ti tî ugodan bio?

LUKRECIJA: Dakako! Neka me drži u kuhinji, a on neka čini amor i spi u mojoj kamari s onijema kojijeh znaš.

ANKA: Da Miho Lojarić kakav ti se čini?

LUKRECIJA: To oni pijanac? Popio bi mi u osam dana svu moju entratu, a vraga bi izio s družinom.

ANKA: Da Džoreta Kramarević?

LUKRECIJA: Oni u okrpljenijem haljinam? Veramente si!⁷¹ A tko bi ga uzeo? Ne bi mu dali ni djevojku! Fantastik je.

ANKA: Da Bernardo Bolina?

LUKRECIJA: Si ben!⁷² I Radovanovića tovar sve jednako!

ANKA: Da Maroje Sušeta?

LUKRECIJA: Oni što se nigdar ne umije, nego nosi obraz koliko jeđupak i ruke kako das-troksa što se pari u ognjištu. Gnjusičina je!

ANKA: Da Luko Pinjokatica?

LUKRECIJA: Oh, oh, domislila si se! Ako ne umije s ljudima govorit, nego bježi od čeljadi koliko od zle sreće, a sve dotura s bikaroci!

ANKA: Da ja ne znam koga veće iznaći.

LUKRECIJA: Ne? Ostavila si najbolje. Imam, neka znaš, tri partita po ruke, koji bi me forse⁷³ delectali, ma jesu neke difference velike, koje me straše vele. Prvi ti je dotur Prokupio. I zaisto, ne bi zao bio, ma vele govori, dodijao bi mi u malo dana. A poslije⁷⁴, sva njegova pamet jes u dotrini, a ja bih željela da se aplikna na što drugo.

ANKA: To bi ti htjela da se vaskolik zavuču u te i o tebi samoj da radi⁷⁵?

LUKRECIJA: Ter to bi to zlo bilo? Ne bi, neg vele dobro za me; ma ne bi se on mogao prevratiti forse, jer je štogodi naprijed s godištima. Jes oni drugi, gospodar Lovro Kalebića. I ovi bi ečelent bio za me, ma je odveće star, strah mi je ne urtat u kojegodi zlo skrovito, što ja znam!

ANKA: To da nije kilav? Tomu je remedijo: čini da ti donese fedu od barbijera, i to se akvijeta.

⁷⁰ **na prepozit** - baš kako treba, u pravi čas, prikladno

⁷¹ **Veramente si!** (tal.) - svakako, zaista (ironično)

⁷² **Si ben** (tal.) - dakako

⁷³ **forse** (tal.) - možda

⁷⁴ **a poslije** - a onda (prema tal. e poi)

⁷⁵ **raditi o kome** - brinuti se za koga, posvetiti se kome

Ljubovnici

LUKRECIJA: To su mučne stvari, otit po barbijerih, neka poslije svak zna moje misli skrovene. Jes treći, oni neki Fabricijo Pisoglavić, veramente je mladić dobre ćudi i svak ga hvali, ma me je strah od njega.

ANKA: Od česa te je strah?

LUKRECIJA: Jošte je prem mlad, ne može se znat na što će ga etat iznijet, da ako urta u kojigod vicij, pođi se oslobodi od njega. Lasno je uvalit se, ali se je mučno izvalit.

ANKA: I nebo da pade pobilo bi sve prepelice. Ti si gospo, fantastika vele, nijesam te nigda za takvu scijenila.

LUKRECIJA: Ovo su stvari koje čine fantastikat per forza⁷⁶, jer se ne bih uzela samovoljno utopit, a nije lašnje nego skočit u more. Hodmo doma, razmislit ćemo bolje.

Peti prizor

INTRIGALO, sam

A, po rane bora, i gospar Lovro upade u stupicu sa svijem njegovijem znanjem i gnjusnom lakomosti. Izgančao sam mu, kako kliještima, lijepijem riječima dva dukata srebrna. A zasve jer staše tvrd kako školj, daj otud, daj odovud, najposlije pustio se uhitit kako i miš. A sada, ja sam intrigao trojicu za jedan sam posao. Kako ću se destrigat? Cervello a partito!⁷⁷ Hoću se ovdje dogovoriti s Ankom i s Proždorom. S Ankom trijeba je dijelit, a Proždor za libru kostanja činit će sve što hoćemo. A, evo je!

Šesti prizor

INTRIGALO i ANKA

INTRIGALO: Dobro pošla, Ane, dušice, gdje mi si se tako sama uputila? Jeda mene išteš?

ANKA: A što ću od tebe? Koje mi je bolje s tobom?

INTRIGALO: Sa mnom? Ti me još ne znaš, niti možeš znat koliko je velika ljubav koju ti nosim dokle ne vidiš.

ANKA: Dim bez ognja i ljubav bez koristi jedna je stvar: na dimu se ne može ogrijat, a s ljubavi golom ne može se pomoć.

INTRIGALO: Da neka znaš da jes i da će bit korisna moja ljubav, uzmi ova dva dukata od srebra, ja ti ih darivam liberamente.

ANKA: Jaoh, bijedna Ane! Ne bih toga uzela za oči u glavi, to bi svak rekao da sam čas prodala.

⁷⁶ per forza (tal.) - silom, htjeli to ili ne htjeli

⁷⁷ Cervello a partito! (tal.) - Pamet u glavu!

Ljubovnici

INTRIGALO: Delikana ti si! Ma tko će to rijet? Ako nitko ne zna o tomu! A ja ne bih spovidio ni na konopcu!

ANKA: Da kad je tako, svrhu tebe uzet ću ih.

INTRIGALO: Eto ti ih, tvoji su; nego se još nešto hoće.

ANKA: Na ti ih, na! Znala sam ja da ti hoćeš nešto kupit od mene. Neću ih, ne! Ti si Intrigalo, ti ćeš mene u štogodi intrigat, od česa se ja neću poslije destrigat. Uzmi ih, pravlju ti!

INTRIGALO: Počekaj, nije to tako. Imaš znat, da gospar Lovro Kalebić, dotur Prokupijo i Fabricijo Pisoglavici jesu namurani na tvoju gospođu Lukreciju, i, po rake bora⁷⁸, počeli su tratit alegramente. Ja ti sam im izgulio nešto pineza i obećah im da po tvoje ruke imam činit da se ona vjeri za njih. A zašto ovo ne može ovako bit, hoću da im frakamo koju burlu, ma bez tebe non c' è substantia⁷⁹. Zato stavimo se alavija i gulimo dokle možemo, a rugat ćemo se njima dokle im dodije. Što govoriš?

ANKA: Dobro. I gospođa bi uzela jednoga od njih zaisto, što bih se mogla domislit, ma sva tri, to ne može bit.

INTRIGALO: Toliko bolje! Ti nastoj da ona kaže dobru čijeru⁸⁰ svim trima, ja ću se s tobom dogovarat, i posao će ishodit alavija.

ANKA: Tako da bude! Jeda li si gdje vidio Proždora, jer ga je gospođa poslala na posao i već se nije vratio?

INTRIGALO: To onoga smrdila? Tamo pod kaštjelom igra na bake. Ma ćemo i od njega potrebu imat. A evo ga, otidoh, guvernaj mi se.

Sedmi prizor

ANKA i PROŽDOR

ANKA: Gdje si, zločestarijo jedan, jes ura da te ištem? Hodi, hodi, čeka te gospođa sa štapom u ruci.

PROŽDOR: E, para da sam lastovica, da ću letjet.

ANKA: Lastovica, lastovica! Pod kaštjelom s dječinom na bake igrat!

PROŽDOR: Lažeš, con reverenzia parlando⁸¹. A gdje je to pod kaštjelom? Jeda ono gdje se ti uzaš sastat s Intrigalom?

ANKA: Obješnjače, i to ti ide od ruke rijet jednoj časnoj djevojčici? S kojijem Intrigalom?

PROŽDOR: Prosti, Ane moja, falio sam. Nije Intrigalo, nego Mucalo, koji se lijepo dobio na pleće pečeno i na bokaru.

ANKA: Ako te uhitim, znaš, galiote sramotni, činit ću te prikobacit s nogami uzgor!

⁷⁸ po rake bora - po rane božje

⁷⁹ non c' è substantia (tal.-lat.) - igra riječima: nema uspjeha u šali i nema imetka, dobiti

⁸⁰ kazati dobru čijeru - praviti se ljubazan s kim

⁸¹ con reverenzia parlando (tal.) - Govoreći s poštovanjem

Ljubovnici

PROŽDOR: To bi bilo na vlašku⁸², zato ti sam rekao od Mucala ono što znaš.

ANKA: Hodi, hodi u kuću, adžustat ću te i ja i gospodarica!

PROŽDOR: Orsù, hodmo na pate⁸³. Nemoj rijet gospođi da sam igrao na bake, a ja neću rijet od tebe ničesa.

ANKA: I još imaš oči govorit? A što možeš rijet od mene? Hodi, hodi, bit će ti i pati i bati od bote!

PROŽDOR: A jeda te nijesam ovdje našao gdje razgovaraš s Intrigalom? Nemoj da te intriga ali destriga nazbilj! Prosti mi ovi put, moja lijepa Ane, moja dušice, moja dzoro, moja gerice poprigana, moj makaruliću u maslu varen, moja kobasice zlatna i srebrna! Prosti mi, per vita tua!

ANKA: Hodi veće, praštam ti. Drugi put se čuvaj!

PROŽDOR: Neka je meni. Hvala ti.

Osmi prizor

DOTUR, sam

Quot lepores in Atho, quot apes pascuntur in Hybla, caerula quot bacas Palladis arbor habet, litore quot conchae, tot sunt in amore dolores⁸⁴. I ovako je, per verità⁸⁵, zašto⁸⁶ sve tuge, sve žalosti, sve nevolje i nepokoji svikolici dave, kolju i ubijaju jednoga ki ljubi, et tam atrociter⁸⁷, da inkvjetan u sebi ne ima časa jednoga u koji bi rijet mogao: eto, počinuh. Ah, Lukrecija, cuius pulcherrima imago exculpta est s dlijetom od tvoje nemilosti in hoc corde!⁸⁸

⁸² Op scena aluzija.

⁸³ **hodmo na pate** - nagodimo se

⁸⁴ **Quot lepores in Atho...** (lat.) - Stihovi iz Ovidijeve Ars amatoria, II. 517-519: Koliko je zečeva na Atosu, koliko se pčela napasa na Hibli, koliko modrikasto Paladino drvo ima maslinki, koliko je školjaka na obali - toliko je bolova u ljubavi (Ovidije: Ljubavi, Umijeće ljubavi. Lijek od ljubavi, prev. Tomislav Ladan, Zagreb, 1973, str. 146).

⁸⁵ **per verità** (tal.) - uistinu

⁸⁶ **zašto** - jer, budući da

⁸⁷ **et tam atrociter** (lat.) - i to toliko strahovito

⁸⁸ **cuius... corde!** (lat.) - koje je prelijepa slika urezana ... u ovom srcu

Deveti prizor

INTRIGALO i DOTUR

INTRIGALO: Za česa će ti korde⁸⁹, gosparu Doturu? U gveri od ljubavi hoće se oštro koplje, a ne korde ni sablje.

DOTUR: O, Intrigalo moj fedeli, unde venis? Quo vadis?⁹⁰ Koje mi glase nosiš? Jesi li rastrijebio štogodi puta za uljesti u ljubav gospođe Lukrecije?

INTRIGALO: Signor dottor⁹¹, hoće se ovaci ljudi na poslu! Nije oni cekin tako u prdemah otišao. Bolje ga si investio nego da si kupio toliko praščevine.

DOTUR: Dic ergo mihi⁹², što si opravio?

INTRIGALO: Vele, vele za prvi put.

DOTUR: Spes tu nunc una senectae tu requies miserae, decus imperiumque Latini te penes, in te omnis domus inclinata recumbit. Unum oro⁹³, reci, izreci, izgovori i spovij meni, što si učinio, što je bilo i što je sučedilo?

INTRIGALO: Ja ti sam prvo zamitio Anku, ali se nije kontentala od jednoga cekina, nego sam još od moga pristavio dva dukata u srebru, ma to je lasno s vašijem gospostvom; i Anka mi je rekla da tvoje gospostvo dođe večeraska oko dvije ure noći s instrumentom za kantat joj pod funjestru. Ona će ti otvorit vrata, a ti ćeš uljesti i tako se razgovarat s gospođom Lukrecijom i konkludat matrimonij.

DOTUR: Carmina vel caelo possunt deducere lunam; carminibus Circe socios mutavit Ulissen, frigidus in pratis cantando rumpitur anguis⁹⁴. I Lukrecija, quamvis ut Luna mutabilis⁹⁵, jer je žena, ima s nebesa od svoje ljeposti doletjet u moje krilo. I Lukrecija na moje pjesni promijenit će nemilos u ljubav. I Lukrecija, zmija ljutica, na moje spijevanje obratit će jed i otrov u slasti ljuvene. Si, si, verum est⁹⁶. Dakle, moj fedeli Intrigalo, quia inclinata ad vesperum dies est⁹⁷, ja ću se otit spravit.

INTRIGALO: Pođi u dobri čas, ma ono što sam stratio od moga?

DOTUR: Dobro mi si spomenuo. Nego, ja dukata ne imam, eto ti jedan cekin, naplati se, a ostalo drži za moju memoriju.

INTRIGALO: Hvala, moj dobri gospodaru! Sluga ti sam.

⁸⁹ Komična reakcija na završetak zadnje Doturove latinske rečenice (corde). Korda je sablja, ćorda.

⁹⁰ unde venis? Quo vadis? (lat.) - odakle dolaziš? Kamo ideš?

⁹¹ Signor dottor (tal.) - Gospodine doktore

⁹² Dic ergo mihi (lat.) - Reci mi dakle

⁹³ Spes tu nunc una senectae... (lat.) - Stihovi iz Eneide (XII, 57-59) O jedina ti si mi nada, Utjeha starosti bijednoj; Latinovo je kraljevstvo u tebi i Dika, oslonac ti si slavnom domu što pada. Jedno te molim...

⁹⁴ Carmina vel caelo... (lat.) - Basmе i sam mjesec s nebesa skinuti mogu, / Basmama je drugare Ulisku pretvorila Kirka, / bajući može se hladna na livadi rastrgat zmija (Vergilije, Ekloge, VIII, 67-71; Djela P. Vergila Marona, preveo i protumačio dr. Tomo Maretić, Zagreb, 1932, str. 30).

⁹⁵ quamvis ut Luna mutabilis (lat.) - premda poput mjeseca nestalna

⁹⁶ Si, si, verum est (tal.-lat.) - Da, da, istina je

⁹⁷ quia inclinata ad vesperum dies est (lat.) - budući da dan naginje prema večeri

DOTUR: Ibo, et Chalcidico quae sunt mihi condita versu carmina pastoris Siculi modulabor avena.⁹⁸

Deseti prizor

FABRICIJO i DOTUR

FABRICIJO: Per verità, i ovi je ugazio. Sad ću ga promanedžat malo. Sluga ti sam, signor dottor.⁹⁹

DOTUR: O desideratissime iuvenum, quo tendis? Quo celerem cursum properas?¹⁰⁰

FABRICIJO: Rijet ću tvomu gospostvu. Od nekoliko vremena ovamo ćutim u srcu momu jedan toliko veement nepokoj da ne bih činio drugo negoli plakao, a pamet odvrćena od kreposti ne misli ino negoli tuge i žalosti; pače, zamišljena u jednu stvar samo, sved o njoj misli.

DOTUR: A, a, in eadem sumus navi!¹⁰¹ Ljubav, ljubav zatravila je, zanjela je i zamamila je srce, pamet i misao u tebi, nije ino zaisto.

FABRICIJO: Može bit, per vita mia. Zašto otkad sam jedno jutro vidio gospođu Lukreciju, onu djevojčicu galantu, koja stoji polak Krive ulice...

DOTUR: Sufficit, sufficit!¹⁰² dosti veće, razumio sam. Ah, Corydon, Corydon, quae te dementia cepit?¹⁰³ Za koji uzrok u čas jedan potuisti conterere¹⁰⁴ i poplesat¹⁰⁵ tvojijem nogami one lijepe nauke koje si od djeteta¹⁰⁶ od mene naučio? Ah, Corydon, Corydon, quae te dementia cepit? Za kijem si zamahnitao, in oblivionem ponendo¹⁰⁷ onu dotrinu koju sam s trudom velicijem u tebe usadio? Ah, Corydon, Corydon, quae te dementia cepit? Da to li će svijet rijet, me duce et magistro¹⁰⁸, da si tako mlađahan i prem dijete pamet izgubio? Ah. ne znaš

⁹⁸ Ibo, et Chalcidico quae... (lat.) - Idem i pjesme, što ih načinih u Halkidskom stihu / Pratit ću sikulskih pastira svirale glasom (Vergilije, Ekloge, X, 50-51, Djela P. Vergila Marona, preveo i protumačio dr. Tomo Maretić, Zagreb, 1932, str. 37).

⁹⁹ Signor dottor (tal.) - gospodine doktore

¹⁰⁰ O desideratissime iuvenum, quo tendis? Quo celerem cursum properas? (lat.) - O, prežudeni među mladićima, kamo ćeš? Kamo hitaš brzim trkom?

¹⁰¹ in eadem sumus navi (lat.) - u istoj smo lađi

¹⁰² Sufficit, sufficit (lat.) - Dosta je, dosta je

¹⁰³ Corydon, Corydon, quae te dementia cepit? (lat.) - Kakva, ah Koridone, osvojila tebe je ludost! (Vergilije, Ekloge, II, 69; Djela P. Vergila Marona, preveo i protumačio dr. Tomo Maretić, Zagreb, 1932, str. 9)

¹⁰⁴ potuisti conterere (lat.) - mogao si pogaziti

¹⁰⁵ poplesati - pogaziti

¹⁰⁶ od djeteta - još otkako si bio dijete

¹⁰⁷ in oblivionem ponendo (lat.) - Zaboravljajući

¹⁰⁸ me duce et magistro (lat.) - uza sve to što sam ti ja bio voditeljem, učiteljem

li, nijesi li štio i čuo odprije od mene *quod Amor hominum sanguine ridendo gaudet*?¹⁰⁹ Vрати se, vrati u pamet, odvrati se od toga puta, et esto securus¹¹⁰ da Lukrecija nije za te. (Ide tja).

FABRICIJO: Quasi che giurarei¹¹¹ da je on namuran na Lukreciju; i ako bude, da galantomo¹¹² hoću mu učinit tante burle¹¹³, da ostane za rug svemu svijetu. A, evo i Intrigala.

Jedanaesti prizor

FABRICIJO i INTRIGALO

FABRICIJO: Olà Intrigalo, jeda je koja sreća? Jesi li štogođ intrigao od moga interesa? Kako idu naši posli?

INTRIGALO: Ja ne spim, gosparu, kad se trata služiti taku gospodu. Ja ti sam dug razgovor učinio s Ankom. Ona mi je obećala velike stvari (vidiš koliko rijet hoće ona peća realla) i rekla je da je vele gospođa Lukrecija inklinana na vaše gospostvo, ma da si ti odveće respektov, a u djelima od ljubavi hoće se bit sfacan i ardit. Zato rekla je da počneš malo odkrivat da si namuran.

FABRICIJO: Ma kako mogu odkrit moju ljubav negoli činit joj znat da ju ljubim?

INTRIGALO: E, e, signor no¹¹⁴, nije to dobar put, govori Anka, nego da večeraska dođete s violinom oko dvije ure od noći i da poudaraš malo pod funjestru. Gospođa Lukrecija pitat će tko je ono, a Anka, pronta na poslu, delongo ima odgovorit da si ti, i tako će te počet hvalit i uzet okazijon za s njom govorit o tebi.

FABRICIJO: Esquisito, per vita mia! Trijeba je delongo otit adžustat violin, jer mi se slomio jedan čep.

INTRIGALO: Dobar augurij, gosparu! Kad se čepi lomu, bit će štogođ, srce mi dobro daje.

FABRICIJO: Strah me, però¹¹⁵, da dotur Podkopijo ne traska okolo ovoga istoga posla, jer sam malo prije ovdje izvadio od njega neke riječi koje me u veliku sumnju postavljaju.

INTRIGALO: Nijesi falio ničesa, jer je to meni Proždor spovjedio. Ma se gospođa Lukrecija s njim ruga; e non sarà altro¹¹⁶, spi zato kvijetamente.

FABRICIJO: Da kad je tako, ja idem stavit se all' ordine¹¹⁷.

¹⁰⁹ *quod Amor hominum sanguine ridendo gaudet* (lat.) - da se Amor smijući se veseli ljudskoj krvi

¹¹⁰ *et esto securus* (lat.) - i budi siguran

¹¹¹ *Quasi che giurarei* (tal.) - Gotovo bih se zakleo

¹¹² *da galantomo* (tal.) - poštenja mi

¹¹³ *tante burle* (tal.) - toliko ću ga izrugati

¹¹⁴ *signor no* (tal.) - ne, gospodine

¹¹⁵ *però* (tal.) - međutim

¹¹⁶ *e non sarà altro* (tal.) - i neće biti drugo

¹¹⁷ *all' ordine* (tal.) - u red; *stavit se all'ordine* - pripremiti se

Ljubovnici

INTRIGALO: Slušaj me! Reče mi Anka (bjeh na vjeru zaboravio, jer dubitam da je laž) da je izgubila pirun od srebra i da je je strah da gospođa ne ide u koloru¹¹⁸ i da je ne izagna iz kuće, to bi džusto bio nje prečipicijo. Zato, ili je tako, ili nije, pogodimo joj, dajmo još bečih da kupi drugi.

FABRICIJO: Sia come si vuole¹¹⁹, za tu bagatelu ne gledam, na ti ova dva reala, podaj joj, neka se skivaju li mali incontri¹²⁰.

INTRIGALO: Na vjeru si ovo učinio kako pravi gospodičić. Sluga ti sam. - Kako lijepo ovi posli idu! A evo i treći! Koja je ovo sreća? Po rake bore, koliko upengana!

Dvanaesti prizor

INTRIGALO i STARAC

INTRIGALO: O, gosparu Lovro, jes ura da te ištem, ja bih deboto rekao da si namuran na bokaru, a ne na gospođu Lukreciju, kad te nije i nećeš stat na dogovor.

STARAC: Česa nijesam namuran? Česa me nije? Česa ne stojimo na dogovor? Namuran sam, Intrigalo, namuran, to budi sikur, e ovo me, što hoćeš?

INTRIGALO: Jesam li ti rekao da se često činiš vidjet, a ja trijeba da te ištem po karti od naveganja. Gdje si se u vraga zabio? Jer želim da čuješ jednu novu eskvizitu za tebe.

STARAC: Ah, ah, ah, reci mi, moj lijepi Intrigalo, jer ti mi dohodi ježnja od felicitati. Što je, brate, što?

INTRIGALO: Otišla ti je ona hudoba zaisto Anka i za ona dva dukata što smo joj darovali kupila je jednu britvicu od srebra i dala je razumjet¹²¹ gospođi Lukreciji da ju je našla i da to nije nitko izgubio nego tvoje gospostvo, a to sve za uzet razgovarat se od tebe.

STARAC: Ečelento, per vita mia! Da eto joj druga dva dukata namjesto onijeh, merita ti ih čerto. Da što je bilo za to?

INTRIGALO: Gospođa Lukrecija, kako skrupuloza vladika¹²², hoće da se vrati onomu ki je je izgubio, i zato će poslat Proždora da ište jedu se nađe gospar. Nać se neće, jer je nije nitko izgubio, to će tako ona ostat mirna.

STARAC: Dobro je to. Da koji su se razgovori od mene učinili?

INTRIGALO: Kad je Anka spomenula tvoje gospostvo, ončas je rekla gospa Lukrecija: "Veramente, gospar Lovro Kalebić vele je galant. Još sam čula od pokojnoga djeda da vele lijepo udara u violin. Zato bih ga uzela čut." I mi ti smo s Ankom odlučili, da dođeš večeras pod prozor s violinom oko dvije ure i da poudaraš, a ona će uto opeta preuzet s njom razgovor i usadit njoj u srce tvoju ljubav. Je li ovako lijepo?

¹¹⁸ **kolora** (st. tal. collora) - jed, ljutnja; **ići u koloru** - ljutiti se

¹¹⁹ **Sia come si vuole** (tal.) - Neka bude kako hoćeš

¹²⁰ **li mali incontri** (tal.) - nepovoljne stvari, neprilike

¹²¹ **dati razumjeti** - prevariti

¹²² **vladika** - plemkinja, gospa

STARAC: Lijepo i prelijepo. Ja idem akordat violin, jer nijesam u nj udarao jes vele go-dišta. Nego, kad ću otit?

INTRIGALO: Jesam li ti rekao, oko dvije ure noći, ma se nemoj okasnit.

STARAC: Lassa far a me! Che felicità!¹²³ Što ti je entrata od Karbana i baština od Mulina!¹²⁴

INTRIGALO: Intrigao sam ih nazbilj, a sad: mano a destrigare¹²⁵. Evo sreće, evo Proždora! Kako mi sve pulito reuškava.

Trinaesti prizor

INTRIGALO i PROŽDOR

INTRIGALO: Gdje 'š, o Proždore? Gdje ideš? Vrag ti crjevetinu ubio, vele ti ti basta izjes-ti kostanja!

PROŽDOR: Para da mi ih ti kupuješ, obješenjače!

INTRIGALO: Ako ti ih ne kupujem, a ja ću ti ih kupit.

PROŽDOR: Da' delongo fora bezzil!¹²⁶

INTRIGALO: Trijeba je però da učiniš jedan posao.

PROŽDOR: Ne intrigaj me u što od skandala, a činit ću sve što hoćeš.

INTRIGALO: Evo ti dva dinara za dvije litre kostanja, pođi ih uzmi delongo, a poslije imaš otit probukarit na svaku ulicu kako komandatur: "Ako je tko izgubio jednu britvicu od srebra, donesi obilježje¹²⁷ i nalježu, vrati' će mu se."

PROŽDOR: Nije drugo nego to? Ja ću to delongo opraviti.

INTRIGALO: A kad to opraviš, nać ćeš me opeta, jer ću da se na mojoj skuli učiniš čov-jek. Imamo ljepših posala, a kostanja koliko hoćeš.

PROŽDOR: Evviva!¹²⁸ Neka je meni. A gdje ću te nać?

INTRIGALO: Najdalje u tovijerni. Adio!

PROŽDOR: Dobro, tud ću te i iskat. A sada, neka opravim što mi je naredio. Ako je tko izgubio jednu britvicu srebrnu donesi obilježje i nalježu, vrati' će mu se!

¹²³ **Lassa far a me! Che felicità!** (tal.) - To je moja briga. Koje li sreće!

¹²⁴ **entrata** itd. "Točno se ne razabire na što Starac misli, na Lukrecijino imanje kojega bi se on, lakomac, htio domoći, ili na vlastito, koje, kao vrijednost, uspoređuje sa srećom što će mu je pružiti Lukrecija. Upada u oči da je u komediji, u kojoj su inače sve sastavnice strukture posve jedno-stavne i jasne, nejasna aluzija upravo u tom kontekstu gdje se odjednom spominju, izolirani, ti lokaliteti. Stoga mi se čini uvjerljivim pretpostaviti da je prepisivač-adaptator sam unio ta imena, kojih po svoj prilici u matici nije bilo, ili je na tom mjestu zamijenio rečenicu." (F. Čale) Karban i Muline su predjeli u Trogiru.

¹²⁵ **mano a destrigare** (tal.) - počnimo razmršivati

¹²⁶ **fora bezzil!** (tal.) - vadi pare!

¹²⁷ **obilježje** - dokaz

¹²⁸ **Evviva!** (tal.) - Živio!

Četrnaesti prizor

DOTUR i PROŽDOR

DOTUR (iznutra): Melpomene tragico proclamat maesta rogatu¹²⁹. Tko se ovo krivi, tko se dere, tko vika, tko vapije i smeta, da se ne može ni studijati? (Izađe)

PROŽDOR: Ja sam, gosparu Doture, ja bukarim: "Ako je tko izgubio jednu britvicu od srebra donesi obilježje i nalježu, vrati' će mu se."

DOTUR: Tanto incivili more?¹³⁰ A ne može istiha? Kalkant¹³¹, finalmente, koji imaše vikati, vapiti i revati za dat onu strahovitu sentenciju grčkoj vojsci, composite rumpit vocem¹³², a ti, koji nijesi dostojan Kalkantu lingere semitas¹³³, tako zavijaš kako pas, kako čagalj, kako vuk i tovar.

Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus Hyrcanaeque admorunt ubera tigres¹³⁴.

PROŽDOR: Prdele ti se kobile, sasrale se ostrege, ubili se nebore.

DOTUR: Fertur in arva volans¹³⁵, a da nijesi utekao, pastalijeru, qualis coniecta cerva sagitta¹³⁶, učinio bih od tebe memorandum orbi spectaculum¹³⁷, neka znaš koji respekt ova toga¹³⁸ merita.

¹²⁹ **Melpomene tragico proclamat maesta rogatu** (lat.) - Žalosna Melpomena viče patetičnim vapajem

¹³⁰ **Tanto incivili more?** (lat.) - Na tako neuljudan način?

¹³¹ **Kalkant** - Grčki vrač u Iljadi, koji je preokupao koliko će potrajati trojanski rat i kakva će biti Ahilejeva uloga u osvajanju Troje.

¹³² **composite rumpit vocem** (lat.) - tiho pusti glas

¹³³ **lingere semitas** (lat.) - polizati pete

¹³⁴ **Nec tibi diva parens...** (lat.) - Nisi ti boginjin porod, ni Dardan ti praotac nije, / tebe, o nevjerni stvore, porodiše kavkasko gore / došlo je tebi su bile hirkanijske tigricice divlje (Eneida, IV, 365-369; prijevod Bratoljuba Klaića, Eneida, Zagreb, 1970, str. 97)

¹³⁵ **Fertur in arva volans** (lat.) - Odjuri leteći na pašnjake

¹³⁶ **qualis coniecta cerva sagitta** (lat.) - kao strelicom pogodena košuta

¹³⁷ **memorandum orbi spectaculum** (lat.) - prizor kakav bi svijet pamti

¹³⁸ **toga** - upozorava na svoj kostim, to jest togu učenog Pedanta

Petnaesti prizor

DOTUR, sam

Ah, Lukrecija, Lukrecija, thymo mihi dulcior Hyblae, candidior cygnis, hedera formosior alba¹³⁹. Mogu li vjerovat da na moje uzdahe nećeš raskipjet to srce od leda i nećeš čut ovoga nevoljnika singultantem animam et suspiria foeda trahentem?¹⁴⁰ I može li bit da moje suze neće izdubsti to srce tvoje, ako kaplja vim habet¹⁴¹ i isti kamen žestoki produbsti? Gutta cavat lapidem!¹⁴² Ah, Lukrecija, Lukrecija, moje pjesni, koje sam spravio večeraska u slavu od tvoje ljeposti za kantat, ufam scijenim i držim u ruci, da će te prignut na moju ljubav, ako je istina da carmina mansuetus lenia quaerit Amor¹⁴³. Ali evo opeta iste male morigeratus¹⁴⁴, koji hoće i želi prigrabit meni tvoju ljepos. Ah, nevoljni Prokupijo: "Vellunt tibi barbam lascivi pueri"¹⁴⁵, reče Oracijo.

Šesnaesti prizor

DOTUR i FABRICIJO

DOTUR: Quae tanta insania cives?¹⁴⁶ Koja mahnitos tebe vodi u ove strane? Reci, spovidi, govori!

FABRICIJO: Ona ista, signor dottor¹⁴⁷, koja i vaše gospostvo.

DOTUR: Ah, perдите puer! Heu fuge crudeles terras, fuge litus avarum!¹⁴⁸ Nije za tebe, nije tebi dostojno, non convenit, non decet¹⁴⁹, da se ti tako sam skitaš po ovijeh prohićenijeh ulicah. Heu fuge crudeles terras, fuge litus avarum!¹⁵⁰ Izgubit ćeš bitje, pamet, mlados i život

¹³⁹ **thymo mihi dulcior Hyblae, candidior cygnis, hedera formosior alba** (lat.) -... od labuda bjelja, i ljepša / Od bjelog pljušta, i meni od Hibalske dušice slađa (Vergilije, Ekloge, VII, 37-38; Djela P. Vergila Marona, preveo i protumačio dr. Tomo Maretić, Zagreb, 1932, str. 25).

¹⁴⁰ **singultantem animam et suspiria foeda trahentem** (lat.) - koji hropeći izdiše i strašno uzdiše

¹⁴¹ **vim habet** (lat.) - ima snagu

¹⁴² **Gutta cavat lapidem!** (lat.) - Kaplja dube kamen! (Ovidijeva poslovice.)

¹⁴³ **carmina mansuetus lenia quaerit Amor** (lat.) - blagi Amor zahtijeva nježne pjesme

¹⁴⁴ **iste male morigeratus** (lat.) - onog neposlušnika

¹⁴⁵ **Vellunt tibi barbam lascivi pueri** (lat.) - Za bradu, gle, vuku / razuzdana ta djeca (Kvint Flak Horacije, Satire, I, 3, 133-134; Satire i Epistule, preveo Juraj Zgorelec, Zagreb, 1958, str. 20).

¹⁴⁶ **Quae tanta insania cives?** (lat.) - Kakva je to velika mahnitost, građani?

¹⁴⁷ **signor dottor** (tal.) - gospodine doktore

¹⁴⁸ **perдите puer! Heu fuge crudeles terras, fuge litus avarum!** (lat.) - propali dječaće! Bježi iz okrutne zemlje, jer lakomi su ovi žali (Eneida, III, 44, cit. izd., str. 61).

¹⁴⁹ **non convenit, non decet** (lat.) - ne pristoji se, ne dolikuje

¹⁵⁰ v. gore

najposlije ako se ne ostaviš od ovoga puta. Heu fuge crudeles terras, fuge litus avarum!¹⁵¹ Poginuo si, otišao si, prošao si! Bježi, bježi sa svom moći od perikula, od nevolje, od truda, od žalosti koju samovoljno išteš, slijediš i tjeraš! Drži na pameti quod femina corpus, opes, animam, vim, lumina, vocem polluit, anhelat, necat, orbat, acerbat.¹⁵²

Sedamnaesti prizor

FABRICIJO, sam

Ovo je zakukurijekao zaisto. Ma non credo mai¹⁵³ da me može superat ni da će gospođa Lukrecija in mio paragone¹⁵⁴ njega uzet a mene ostavit. Ćud però ženska smiješna je i volubile¹⁵⁵. Ja ne znam što može učinit. Insomma¹⁵⁶, trijeba je jako otvorit oči vrh njega, perchè non mi confonda i miei pensieri¹⁵⁷. Meštar mi je bio, è vero¹⁵⁸, ma hoću che si accorga¹⁵⁹ da sam finiji od njega. Kad budu dvije ure, ja ću otit udrít u violin, kako smo od akorda, nel resto ci penseremo¹⁶⁰.

Osamnaesti prizor

INTRIGALO i ANKA

INTRIGALO: Evo džusto koga sam želio! Anka, alegramente!¹⁶¹ Entrata dobro kuri. Evo ti još a bon conto¹⁶² dva dukata, a unaprijed bit će de più¹⁶³. Neka ti je Intrigalu!

ANKA: Viđi dobro da se ne bismo intrigali u štogod što nas može do vraga dovesti.

¹⁵¹ v. gore

¹⁵² **quod femina corpus...** (lat.) - da žena prlja, guši, usmrćuje, otimlje, lišava, zagorčava tijelo, imutak, dušu, snagu, očinji vid, glas

¹⁵³ **Ma non credo mai** (tal.) - ali nikako ne vjerujem

¹⁵⁴ **in mio paragone** (tal.) - u usporedbi sa mnom

¹⁵⁵ **volubile** (tal.) - nepostojana, prevrtljiva

¹⁵⁶ **Insomma** (tal.) - ukratko, jednom riječju

¹⁵⁷ **perchè non mi confonda i miei pensieri** (tal.) - da mi ne pomuti namjere

¹⁵⁸ **è vero** (tal.) - istina je

¹⁵⁹ **che si accorga** (tal.) - da uvidi

¹⁶⁰ **nel resto ci penseremo** (tal.) - o ostalome ćemo razmisliti

¹⁶¹ **allegramente** (tal.) - veselo, s užitkom

¹⁶² **a bon conto** (tal.) - na dobar račun

¹⁶³ **de più** (tal.) - više

Ljubovnici

INTRIGALO: Muči, balordo jedna, a ova pamet, što scijenim, da je kako u patke? Nego ti sam ja sva tri intrigao da dođu udarat pod funjestru gospođe Lukrecije. A sada hodmo u tebe doma i sakrij me pod skalju, ondje ću ti praviti kako ćemo vas ovi posao izvesti.

ANKA: Pod skalju? U mene? Majde ga nećeš tamo! Ti si nešto drugo zamislio, ma ti neće reuškati. Neću te pod skalju, ne!

INTRIGALO: A što dubitaš? Neću sam biti, jer hoću da je i Proždor s nami, zašto ne možemo bez njega ništa učiniti.

ANKA: O, o, kad je tako, hoću, s dobre volje. Da hoćeš doći?

INTRIGALO: Delongo, jer je već noć.

ANKA: Da hodmo.

Devetnaesti prizor

STARAC, sam

Jedva sam stavio all' ordine¹⁶⁴ oni violin, nijesam u nj udarao još otkad sam se prvi put oženio i dubitam da se nijesu u njemu miši zakotili. Ma mi je dobro reuškao, načinio sam ga per eccellenza bene¹⁶⁵. Intanto, dokle se smrkne, čini mi se svaki čas je godišće. O, o, evo Dotura a tempo, per vita mia, otit ću se s njim porazgovorit, neka mi vrijeme pasa dokle dođe l' ora determinata¹⁶⁶.

Dvadeseti prizor

STARAC, DOTUR i VESELA

STARAC: Bona sera, signor dottor¹⁶⁷, što si se tako osamio?

DOTUR: Nijesam sam, signor Lovro. Fervida suppresso compescitur ira palato¹⁶⁸. Razjedio sam se, rasrdio sam se, ne znam što se od mene čini, združen sam cum ira¹⁶⁹.

STARAC: All' arma¹⁷⁰, po rane bore, rastesajmo ga. Tko ti je što učinio? Ja sam za tebe!

¹⁶⁴ **stavio all' ordine** - doveo u red

¹⁶⁵ **per eccellenza bene** (tal.) - zaista kako treba

¹⁶⁶ **l' ora determinata** (tal.) - određeni čas

¹⁶⁷ **Bona sera, signor dottor** (tal.) - Dobra večer, gospodine doktore

¹⁶⁸ **Fervida suppresso compescitur ira palato** (lat.) - Žestoka se srdžba zauzdava stisnutih ustiju

¹⁶⁹ **cum ira** (lat.) - sa srdžbom

¹⁷⁰ **All' arma** (tal.) - Na oružje

Ljubovnici

DOTUR: Ah, da znaš, *lugeres una mecum*¹⁷¹, požalio bi me, *kompatio bi me*, imo *amplius*¹⁷², proplakao bi sa mnom.

STARAC: Reci što je? Neka se *remedija a tempo*¹⁷³, spovidi mi svekoliko.

DOTUR: In *magnam me contionem vocas, cui suus dies, suus locus assignandus est*¹⁷⁴. Duga je istorija, a ja sam toliko končitan ab *ira*¹⁷⁵ da jedva stojim na noge, tresem se kako prut: *vagus per artus errat excussus tremor*¹⁷⁶. Nu svakako spovidio bi' ti *quae ad ceteras meas miserias accessere*¹⁷⁷, da imamo gdje sjest.

STARAC: Sad ću ja *remedijat*. Vesela, o Vesela!

VESELA: Evo me, *gosparu*. Što mi zapovijedate?

STARAC: Iznesi ovdje dva stočića da sjedem s gospodinom Doturom.

VESELA: Idem *delongo*.

DOTUR: Na velike sam, *gosparu*, doveden žalosti; *et nunquam queruli causa doloris abest*¹⁷⁸. Ili od mene ili od družijeh *causa haec est*¹⁷⁹. Ja sam *signum sagittae*¹⁸⁰. Meni, meni u srce bolesti udaraju.

VESELA: Evo ti stočići.

STARAC: Stavi ovdje. O sjedi, *signor dottor*, i reci uzrok od tvojijeh nevolja.

DOTUR: Ti znaš, *sed cui latet*¹⁸¹, *gosparu Lovro*, s kojijem trudom, s kojom pomnjom, s kolicijem nastojanjem jesam alevao na mojoj skuli, pod mojom dišiplinom i s mojjijem naukom onoga *Fabricija Pisoglavica*, a sada, *erubesco equidem et opprimor ab ira*¹⁸², stavivši u zabit svekolike krjeposti *vrkao se*¹⁸³ je niz crnu rijeku i dao se je na ljubav.

STARAC: Ter to? Ja se tomu ne čudim, mlad je.

DOTUR: Česa je mlad? Dijete je! A ne znaš li što se pjeva

Nerazborna o mladosti,
ljuta ti te zmija pekne,

¹⁷¹ *lugeres una mecum* (lat.) - tugovao bi zajedno sa mnom

¹⁷² *imo amplius* (lat.) - dapače, štoviše

¹⁷³ *a tempo* (tal.) - na vrijeme

¹⁷⁴ *In magnam me contionem vocas, cui suus dies, suus locus assignandus est* (lat.) - Pozivaš me da održim velik govor, kojemu treba da se dan, mjesto naznače

¹⁷⁵ *ab ira* (lat.) - od srdžbe

¹⁷⁶ *vagus per artus errat excussus tremor* (lat.) - zglobovima mi luta drhtanje koje izbija

¹⁷⁷ *quae ad ceteras meas miserias accessere* (lat.) - kako su me druge moje nevolje dopale

¹⁷⁸ *et nunquam queruli causa doloris abes* (lat.) - i nikad ne manjka tužnog povoda bolu

¹⁷⁹ *causa haec est* (lat.) - ovaj je uzrok; ili ... *est* - ili sam ja ili su drugi tome krivi

¹⁸⁰ *signum sagittae* (lat.) - cilj strelice

¹⁸¹ *sed cui latet* (lat.) - ali za koga je to još tajna

¹⁸² *erubesco equidem et opprimor ab ira* (lat.) - od stida se doista crvenim i srdžba me svladava

¹⁸³ *vrkao se* - bacio se

Ljubovnici

kad se ljuven plan usekne
u nejake tvoje kosti.¹⁸⁴

Zašto, fert famem¹⁸⁵: evo ti ljuta zmija; tolerat sitim¹⁸⁶: evo ti ljuta zmija; contemnit somnos¹⁸⁷: evo ti ljuta zmija; dura patitur¹⁸⁸: evo ti ljuta zmija. Muči malo, gosparu! Dicit plurima quisquis amat¹⁸⁹. Da može li ga ljuta zmija peknut? Sved želi, evo ti Ovidija: I nunc et cupidi nomen amantis habe¹⁹⁰; evo ti istoga autura: Militi et miseri semper amantis opus¹⁹¹. Muči malo, per vita tua! Ne može spat, evo ti Valerija Flaka: Nec minus insomnem lux orta reficit amantem¹⁹². Pusti mene govorit. S ufanjem ima zamiješan strah, evo ti Pontana: O miseri amantes, sperate simul omnia et timete¹⁹³. Čuj njega istoga: At miserandus amans et frigore uritur et aestu¹⁹⁴. Ne ima prudence, evo ti Propercija: Saepe imprudenti fortuna occurrit amanti.¹⁹⁵ On isti: Non semper placidus perjuros ridet amantes Jupiter¹⁹⁶.

STARAC: Sasrala se krava lojem, o gizdava mâ gospoje.

¹⁸⁴ **Nerazborna** itd. Petar Kolendić ("Ljubovnici", trogirski komedija 17. vijeka, "Život", Split, 22. 2. 1922) upozorio je da su to stihovi iz Palmotićeve Alčine. Kanavelović je iste stihove unio u Vučistrah pa se i taj podatak navodi u prilog mišljenju da je on autor Ljubovnika.

¹⁸⁵ **fert famem** (lat.) - trpi glad

¹⁸⁶ **tolerat sitim** (lat.) - podnosi žeđ

¹⁸⁷ **contemnit somnos** (lat.) - ne haje za san

¹⁸⁸ **dura patitur** (lat.) - trpi muke

¹⁸⁹ **Dicit plurima quisquis amat** (lat.) - tko ljubi mnogo govori

¹⁹⁰ **I nunc et cupidi nomen amantis habe** (lat.) - Sada idi i nazivaj se požudnim ljubavnikom (Ovidije, Epistulae, III, 26).

¹⁹¹ **Militi et miseri semper amantis opus** (lat.) - Vojnik i ubogi ljubavnik uvijek moraju vojevati (prema Ovidiju, Amores, I, 9; Ovidije: Ljubavi, Umijeće ljubavi. Lijek od ljubavi, prev. Tomislav Ladan, Zagreb, 1973, str. 37).

¹⁹² **Nec minus insomnem lux orta reficit amantem** (lat.) - Svitanje ljubavniku ne odaginje besanicu (Valerije Flak, Argonauti, VII, 23).

¹⁹³ **O miseri amantes, sperate simul omnia et timete** (lat.) - O jadni ljubavnici, istodobno se svemu nadajte i od svega strahujte!

¹⁹⁴ **At miserandus amans et frigore uritur et aestu** (lat.) - Ali jasnog ljubavnika ranjava i studen i žega

¹⁹⁵ **Saepe imprudenti fortuna occurrit amanti** (lat.) - Fortuna često pritječe u pomoć nesmotrenu ljubavniku

¹⁹⁶ **Non semper placidus perjuros ridet amantes Jupiter** (lat.) - Jupiter se ne osmjehuje uvijek blago nevjernim ljubavnicima (Propercije, III, 8, 16, 47).

DRUGI ČIN

Prvi prizor

STARAC s violinom i ombrelom, VESELA s feralom

VESELA: Što se ovo, gospodar, čini? Nije prije ovoga bilo.

STARAC: Muči, burdelaco, ovo se ide u noći. Nego svijeti ovamo, da ne bih gdje god urtao.

VESELA: Što će ti ta ombrela po noći? Ali ti mjesec dava fastidijo¹⁹⁷?

STARAC: Koji mjesec? Ovo nosim cjeća serena, da ne bih katarac uhitio.

VESELA: Gdje ću hodit?

STARAC: Onamo na kantunu od Krive ulice, i džusto kad dođeš ondje, fermaj.

VESELA: Dobro, ma me je strah da ne nastupim¹⁹⁸ na štogod.

STARAC: Ne boj se od nastupa, ja imam kod sebe korijen od divlje rodakve, ne možeš nam ništa nauditi.

VESELA: Evo nas, gospodine, hoću li ovdje fermat?

STARAC: Jesi li džusto, džusto na kantunu? Da stani tu, jer hoću ovdje učinit jednu serenatu.

VESELA: Nemoj ovdje toga učinit, nego se vratimo doma i useri se, a opet ćemo doć ovdje, ili se ustrpi.

STARAC: Serenata hoće rijet što se kanta i udara di sera¹⁹⁹, a matinata di mattina²⁰⁰, balordo jedna!

VESELA: A ti čini što hoćeš!

STARAC: Stavi tu tî fero na tle, a ovu ombrelu drži mi više glave.

VESELA: Fate, neka je meni! Hoću li ovako?

STARAC: Dobro, tako. O, o..., sad neka mi je malo poudarat.

¹⁹⁷ **davati fastidijo** - smetati

¹⁹⁸ **nastupiti** - nagaziti

¹⁹⁹ **di sera** (tal.) - uvečer

²⁰⁰ **di mattina** (tal.) - ujutro

Drugi prizor

INTRIGALO i PROŽDOR, maškarani, STARAC i VESELA

Intrigalo grabi fero Veseli i nosi ju na ramenu i po palku

VESELA: Ajmeh meni, gosparu, pomози, odniješe me vrazi po ajeru!

STARAC: Ne boj se, Vesela, saldo, Vesela, drži se da te ne razbije!

VESELA: Izvadi oni korijen, gospodaru, i skondžuraj ih s njim!

Proždor nameće mrežu na Starca i vuče ga za ruku.

STARAC: Ajmeh, Vesela, kćerice, ne mogu ga izvaditi! Ovo su vragovi ribari, uhitiše me u rečijak²⁰¹.

Treći prizor

DOTUR, s kitarom, i FABRICIJO, s violinom

DOTUR: Orbo soporato tellus Aegyptia noctem somniferam induerat²⁰². Ovo je ugodno vrijeme, kad ja imam odkriti mojoj pulkerimov gospođi Lukreciji, quam acer in extremis ossibus haesit Amor²⁰³, i kad ja imam ovijem zlatnijem žicama od kitare hvalit, slavit i uznositi zlatne žice od nje rudijeh kosa. Zato, ipse cava silens aegrum testudine amorem.²⁰⁴ Ovdje ću pod funjestrom nje utješiti ovijem načinom moje žalosti. Si, si, Cerberus Orpheo lenivit sibila cantu, et melico cantu melica grata tulit.²⁰⁵

FABRICIJO: Ovo je in verità²⁰⁶ Dotur. Orsù, bisogna farli il rimando.²⁰⁷

DOTUR: Tu quoque mollis Amor pennas suppone cadenti.²⁰⁸

²⁰¹ **rečijak** (lat. retiaculum)- ribarska mreža za malu dubinu s koncima okolo i s olovnim kuglicama, isto što i orćas

²⁰² **Orbo soporato tellus Aegyptia noctem somniferam induerat** (lat.) - pošto je uspavala svijet egipatska se zemlja odjenula u noć koja uspavljuje

²⁰³ **quam acer in extremis ossibus haesit Amor** (lat.) - Koku mi je ognjevit Amor zaustavio u srži kostiju

²⁰⁴ **ipse cava silens aegrum testudine amorem** (lat.) - sam u tišini citarom probodi tužnu ljubav

²⁰⁵ **Si, si, Cerberus Orpheo lenivit sibila cantu, et melico cantu melica grata tulit** (lat.) - Tako je, tako je, Orfej je svojim pjevanjem stišao Kerberovu pisku i pjevanjem stvarao ugodnu glazbu

²⁰⁶ **in verità** (tal.) - uistinu

²⁰⁷ **Orsù, bisogna farli il rimando** (tal.) - Hajde, treba ga otjerati

²⁰⁸ **Tu quoque mollis Amor pennas suppone cadenti** (lat.) - Nježni Amore, postavi krila onome koji pada (Ovidije, Epistulae, XV, 179)

Ljubovnici

FABRICIJO: Ah, tako li, o nesvijesni, poplesao²⁰⁹ si onu krjepos, koja te je učinila dostojna svake slave na svijetu? Davaš od samoga sebe dišipulom tvojijem ezempijo od obrobi-ja! Ah, Corydon, Corydon, quae te dementia cepit?²¹⁰ Ove li pute učiš družijeh slijedit? Ovu li skulu imaju mladi od tebe primit? Ah, Corydon, quae te dementia cepit?²¹¹ Bježi, uteci, skrij se, neka nijesi rug ni sramota svemu Gradu. I ako te veće ikad nađem oko ove ulice, imam činit da ostaneš infam do smrti! Via, via²¹² odovuda!

DOTUR: Per Venerem juro, puerique volatilis arcus²¹³, da nikada veće neću upasti u ova pomanjkanja. Galle, Aganippaei gloria magna chori!²¹⁴ Prosti mi ovi put, i ako ikada veće upadem, čini da biči, pruti i palice, štapi ferulaeque tristes sceptra pedagogorum²¹⁵ učine tvoje osvete na mene, i daj mi konja a braghe calade!²¹⁶

FABRICIJO: Praštam ti, via, opurduj otuda!

Četvrti prizor

FABRICIJO, sam

Na vjeru sam se refao per eccellenza!²¹⁷ Poznao sam ja da ovi traska okolo gospođe Lukrecije. Ma questo primo incontro ima mu stavit cervello a partito²¹⁸. I ako unaprijed ne ostavi ovi posao, voglio trovar modo che si penta²¹⁹. Arabjan sam kako pas i strah me da mi se skončerta²²⁰ glas, jer se čujem alteran u životu i da neću moć zakantat kako se hoće. Però,

²⁰⁹ **poplesati** - pogaziti

²¹⁰ **Corydon, Corydon, quae te dementia cepit?** (lat.) - Kakva, ah Koridone, osvojila tebe je ludost! (Vergilije, Ekloge, II, 69; Djela P. Vergila Marona, preveo i protumačio dr. Tomo Maretić, Zagreb, 1932, str. 9)

²¹¹ Ni u rukopisu se "Corydon" na tom mjestu ne ponavlja dvaputa, pa je to možda prepisivačev propust.

²¹² **via** (tal.) - odlazi

²¹³ **Per Venerem juro, puerique volatilis arcus** (lat.) - Zaklinjem se Venerom i lukom krilatog dječaka

²¹⁴ **Galle, Aganippaei gloria magna chori!** (lat.) - Pjesniče, velika slavo aganipskog kola Muzal; Aganipa je vrelo posvećeno muzama, na brdu Helikonu u Beociji, a vjerovalo se da njegova voda izaziva pjesničko nadahnuće.

²¹⁵ **ferulaeque tristes sceptra pedagogorum** (lat.) - žalosne šibe i štapovi odgajatelja

²¹⁶ **daj mi konja a braghe calade** (tal. mlet.) - daj mi školsku kaznu batinama po zadnjici s koje su spuštene gaće (mlet.); izraz "konj" i "dati konja" potiče od dubrovačkog običaja kažnjavanja učenika tako da ga se stavi na krkače i batina po zadnjici. Dotur pristaje da ga tako kazni njegov učenik. Isti način kažnjavanja spominje Držić u Dundu Maruju.

²¹⁷ **per eccellenza** (tal.) - u pravom smislu riječi, kako treba

²¹⁸ **Ma questo primo incontro ... cervello a partito** (tal.) - Ali ovaj prvi sukob treba da ga opameti

²¹⁹ **voglio trovar modo che si penta** (tal.) - naći ću način da se pokaje

²²⁰ **skončertati** (tal.) - poremetiti, pokvariti

bisogna eseguire quanto si è concertato²²¹, i trijeba je udarat i kantat za uljesti u milos moje gospode Lukrecije. Via a noi!²²²

Ovdi udara u violin.

Peti prizor

INTRIGALO i PROŽDOR, maškarani, FABRICIJO, s violinom

INTRIGALO: Muči, na vrijeme smo!

FABRICIJO hoće kantat.

Fantazme balaju.

FABRICIJO: Vajmeh meni, što je ovo? Je li gdje tko, pomozil!

Fantazme bježe.

Šesti prizor

ANKA i FABRICIJO

ANKA: Što je ovo? Tko je ovo vikao?

FABRICIJO: Anka, brače, ja ti sam, evo, jedva živ!

ANKA: Što je, gosparu Fabricijo, što je intravenjalo?

FABRICIJO: Ja ne znam, vragovi, vukodlaci, upirine, što li je bilo!

ANKA: Tebi se štogodi prividjelo.

FABRICIJO: Česa prividjelo? In sostanza²²³ sam vidio dvije fantazme gdje se vrte oko mene i spazman sam od straha.

ANKA: Nemoj da ti dođu guje na spazmu, zato hodi najbrže doma i nakadi se na rutu, neće ti ništa bit.

FABRICIJO: Ali mi je strah otit, nego me doprati, moja galanta Ane.

ANKA: Bajna ja ne bila! Da to li ću ti ja doć za zbrava? Hodi, ne boj se! A, evo netko odovuda. Ja idem, da me ne bi gospođa zvala.

FABRICIJO: Tko je, tko?(Uhiti se za Anku).

²²¹ **Però, bisogna eseguire quanto si è concertato** (tal.) - Valja međutim obaviti ono što je dogovoreno

²²² **Via a noi!** (tal.) - Neka je nama!

²²³ **In sostanza** (tal.) - zaista

ANKA: Pusti me, što ćeš od mene?

FABRICIJO: Počekaš, molim te, neka vidimo tko je.

Sedmi prizor

STARAC, FABRICIJO i ANKA

STARAC: (s alabardom) Olà, ferma là!²²⁴ Tko je to?

FABRICIJO: Ja sam, gospodaru Lovro, tvoj sluga.

ANKA: Pusti me veće, eto ti družbe (ide tja).

STARAC: Tko si, pravljju ti? Fora²²⁵ ime, jer te sad probodoh ovom alabardom, ve!²²⁶

FABRICIJO: Ja sam Fabricijo Pisoglavčić, sluga tvoga gospodstva.

STARAC: Jesi li ti in persona²²⁷, ali su vragovi uzeli tvoju priliku, govori!

FABRICIJO: Ja sam in persona et in essenza²²⁸, nego te molim, ili me doprati do doma, ili mi zaimaj tu alabardu, jer ti sam gotov za dušu pustit.

STARAC: A što ti je intravenjalo?

FABRICIJO: Ovdje sam našao dva vraga, dva spetra, dvije fantazme, i zaisto, da nijesam ima pri sebi, così credo²²⁹, glavicu od divlje kapule, bili bi me odnijeli po ajeru.

STARAC: A ja ti sam imao korijen od rodakve, ma zaludu, jer ti su me prvo zavrgli s rečijakom, a poslije odsmucali tamo na mali mostak i ostavili u skuru, a žalosnu Veselu odnijeli per aria²³⁰, i evo je ištem, ne znam što su od nje učinili. I uhitiše me all' improvviso²³¹, ne imah vremena izvadit korijen, jer mi ne bi mogli naudit zaisto. Sad ti sam ga objesio ovdje o alabardi, neka bježe isprod mene.

FABRICIJO: Da hodmo u mene doma, a ja ću uzet arkibuz i onu kapulu, tako ćemo otit iskat Veselu.

STARAC: Bona opinione, per vita mia!²³² Hodmo delongo, da ju ne bi utoliko nevoljnicu pridušili.

²²⁴ **Olà, ferma là!** (tal.) - Hej, stoji!

²²⁵ **Fora** (tal.) - vani, na sunce

²²⁶ **ve!** (tal.) - gle!

²²⁷ **in persona** (lat.) - osobno

²²⁸ **in persona et in essenza** (lat.) - glavom i tijelom

²²⁹ **così credo** (tal.) - tako mislim, tako vjerujem

²³⁰ **per aria** (tal.) - po zraku

²³¹ **all' improvviso** (tal.) - odjednom, iznenada

²³² **Bona opinione, per vita mia!** (tal.) - Dobra misao, života mi!

Osmi prizor

DOTUR, sam s kitarom

Flerent divae Camenae Naevium poetam²³³, reče Oracijo. Kad bi one znale, čule i vidjele koji plam ražiže ovo srce, pače ista gospođa Lukrecija kad bi mogla domislit se kako se prle, žegu i gore ove prsi u živoj žeravi, proplakala bi. Sparsissent lacrimae corpora nostra pia²³⁴. I zasve jer sam obećao mojemu quondam²³⁵ dišipulu Fabriciju ne dohodit veće u ove strane, obećao sam coactus²³⁶. A što mi je počeo zbravat, izgubio sam se od anima, zašto continuo vegetae laraguent sine milite vires²³⁷. Iščekao sam ovo doba od noći, kad on već ima bit zaspao, i ovo je ono doba kada corpora et humentes capiunt ad sidera somnos²³⁸. I kako smo s Intrigalom končertali za doć činit se čut gospođi Lukreciji, uljesti joj u kuću i konsumat, pače konkludat matrimonijo, orsù, all' ordine!²³⁹

Deveti prizor

STARAC, s alabardom, FABRICIJO, s arkibuzom, DOTUR, s kitarom

STARAC: Evo ih. Tamo, signor Fabricijo, okupaj²⁴⁰ tu ulicu, da ne bi utekli.

FABRICIJO: Non paura²⁴¹, gospodine Lovro, stoj lesto²⁴², ja sam ovamo.

STARAC: O, skarababine, skondžuravam te s ovom alabardom i s ovijem korijenom od rodakve divje, da mi imaš vratit Veselu delongo, delongo!

FABRICIJO: Delongo, delongo, u krjepos ove divlje kapule imaš ju vratit, altrimenti²⁴³ skrokah arkibuz.

STARAC: Govori, odgovaraj, koje si vrsti vragova, ali si grabilović, ali si smrdilović?

FABRICIJO: Odgovaraj gosparu Lovru na njegove interogaciji.

²³³ **Flerent divae Camenae Naevium poetam** (lat.) - Rone suze božanske Kamene za pjesnikom Nevijem - Kamene su staroitalske nimfe izvora, poslije izjednačene s grčkim muzama; pjesnik je Gnej Nevije (oko 270-201 pr. n. e.).

²³⁴ **Sparsissent lacrimae corpora nostra pia** (lat.) - Nježne bi se suze prolije po mojem tijelu

²³⁵ **quondam** (lat.) - negdašnjem

²³⁶ **coactus** (lat.) - prisiljen

²³⁷ **continuo vegetae laraguent sine milite vires** (lat.) - Krepke snage omlitave bez neprestana ratovanja

²³⁸ **corpora et humentes capiunt ad sidera somnos** (lat.) - vlažni sni hvataju tijela i zvijezde

²³⁹ **orsù, all' ordine!** (tal.) - hajmo na posao

²⁴⁰ **okupaj** - zauzmi (tal. occupare)

²⁴¹ **Non paura** (tal.) - ne boj se

²⁴² **stoj lesto** - budi spreman

²⁴³ **altrimenti** (tal.) - inače

Ljubovnici

DOTUR: Sic Croesum miseris fata potentia demersere modis.²⁴⁴

FABRICIJO: Per vita mia, ovo je Dotur!

STARAC: Nije, ne, nego su vragovi uzeli Doturovu priliku. Udri delongo!

DOTUR: Tantaene animis caelestibus irae?²⁴⁵

FABRICIJO: Ovo je on, neka ga se meni skondžuravat.

Intrigalo i Proždor maškarani.

Dotur bježi.

DOTUR: Praecipitante fuga per apertos evolat agros.²⁴⁶

Starac i Fabricijo među oružje i bježe.

STARAC: Jesam li ti rekao da su vragovi doturani²⁴⁷!

FABRICIJO: Salvisi chi si può salvar!²⁴⁸

INTRIGALO: I ova alabarda valja šes dinara.

PROŽDOR: I ovi arkibuz po barjela vina.

Deseti prizor

VESELA, sama

Joh meni žalosnici, gdje sam ovo? Jedva ti se iskopah iz nokata onijem vragovom. Vukoše me u Prokin kaštio²⁴⁹ i ostaviše samu, jedva sam se skapulala, a sada ne znam ni gdje sam ni što sam, niti umijem doma otit.

²⁴⁴ **Sic Croesum miseris fata potentia demersere modis** (lat.) - Tako je sudbina bijedno potopila Krezovu moć (Krez je bajoslovno bogati lidijski kralj iz 6. st. pr. n. e.)

²⁴⁵ **Tantaene animis caelestibus irae?** (lat.) - Zar su toliko bijesna domara nebeskih srca? (Eneida, I, 11, cit. izd., str. 7)

²⁴⁶ **Praecipitante fuga per apertos evolat agros** (lat.) - Strmoglavim bijegom pohrli preko otvorenih njiva

²⁴⁷ **doturan** - učen (prema dotur)

²⁴⁸ **Salvisi chi si può salvar!** (tal.) - Neka se spasi tko se spasiti može!

²⁴⁹ Još jedan predio koji je vjerojatno dodao prepisivač ili adaptator.

Jedanaesti prizor

PROŽDOR, s feralom, i VESELA

PROŽDOR: Tko se to skita po ovoj ulici ovako u gluho doba od noći? Odgovori!

VESELA: Vajmeh meni, tko si ti? Ostavi me, molim te, jer ti umrijeh!

PROŽDOR: Vesela, ti li si? Gdje u ovo doba ideš? Još pijevci nijesu zakukurijekali. Ali ideš na peć?

VESELA: Proždore, jesi li ti to? Molim te, povedi me doma!

PROŽDOR: A što si izašla? Ali te je tko dobabio na slane srdele i na bokaru, a poslije ostavio?

VESELA: Nije, ne, nego me vodi doma, putem ću ti sve ispovidjet.

PROŽDOR: Hodi, braće, drži se mene i ne boj se.

Dvanaesti prizor

INTRIGALO i ANKA

INTRIGALO: Po rane moje, Anka, toliko su lijepo dosada reuškali naši posli da se ne može bolje.

ANKA: Rekla sam ja da si ti Intrigalo, da ti će bastat intrigat vas svijet. Ma jesi li razmislio na što ovo može izać?

INTRIGALO: A na što može izać? Burle su burle!

ANKA: Ali s gospodom ne valja burlat. Eto, nu, ja umivam ruke, ja se ne impačam u ništa.

INTRIGALO: Nije to tako, jer si se počela impačivat, hoću da pomožeš i raspačivat, jer si pošteno plaćena.

ANKA: Jesam li ja znala da ćeš i mene intrigat!

INTRIGALO: Ako sam te intrigao, a ja ću te destrigat.

ANKA: Destrigaj prvo sebe samoga od onoga u što si se intrigao, onamo, znaš.

INTRIGALO: Orsù, manje riječi! Što je bilo prošlo je, i ako ćemo bit prijatelji govorimo o drugomu.

ANKA: Eto, ja idem u kuću, jer, zasve gospođa spi, ali je veće dan, sad će se probudit.

INTRIGALO: Česa je dan, ludorijo? Još nije dzora na baloti.

ANKA: Ja neću čekat, sutra ćemo se po bijelu danu razgovorit.

INTRIGALO: A ti hodi, bon viaggio!²⁵⁰

²⁵⁰ bon viaggio (tal.) - sretan put

Trinaesti prizor

PROŽDOR i INTRIGALO

PROŽDOR:

Lijepe ti su naraslice,
Ke su u maslu poprigane.
Davori, davori.
A još ljepše kobasice
s djevenicom skonfigane.

INTRIGALO: Ovo je Proždor, per vita mia, trijeba je i njemu kojugod frakat. Anka, o Anka, vrati se!

PROŽDOR: Jošte se trese, žalosna, kako prut, strah me je da joj ne naudi. Rekao sam joj da privije štogod živo na pupak, neka joj spazma pasa. In somma²⁵¹, oni Intrigalo veće zna nego Munčibio²⁵². A, dogorio mi je fero, ne znam kako ću se doma dosmucat. Anka stane Proždoru pod noge, čini mu prikobavancu i bježi. Pacijenca, i meni moj dio! Ah, da znam tko mi je je frako!

²⁵¹ In somma (tal.) - sve u svemu, jednom riječju

²⁵² veće zna nego Munčibio - to je vjerojatno poslovica. Munčibio je vatrometno brdo (Etna, tj. Mongibello), koje, kao pojam, spominje Vetranović (što navodi i Rječnik JAZU), a ima i oblik mundibio. Valjda poslovica znači: Intrigalo zna više intrigati nego što vulkan može izbaciti ognja. (F. Čale)

TREĆI ČIN

Prvi prizor

INTRIGALO i FABRICIJO

INTRIGALO: Ne spat svu noć i ne ručat u dzoru, ovo je stvar za upast u sičiju, ali da te nađe mal de mazzucco²⁵³. Orsù²⁵⁴, trijeba je delongo retirat se u tovijernu. Ali evo gospara Fabricija, partiti a noi²⁵⁵. Sluga ti sam, gosparu Fabricijo, što se od tebe čini? Kako ti je sinoć reuškao posao?

FABRICIJO: Vrag mi je reuškao! Zavukla mi se ljubav u dno peta, da ne znam na što će mi izit spazmo ki sam imao.

INTRIGALO: Jeda si na što nastupio²⁵⁶?

FABRICIJO: Si, nastupio sam! Nastupilo je na mene! Bio ti sam se intrigao u jednu vojsku vragova i ne znam kako sam živ ostao. Ja se ne mogu domislit što je ono bilo.

INTRIGALO: Taka je noć. Zato se ja retiravam a tempo.

FABRICIJO: Orsù, non mi coglie piú!²⁵⁷ Kad htjedbudem otit imam hodit na drugi način all' ordine²⁵⁸.

INTRIGALO: A sinoć nijesi bio all' ordine.

FABRICIJO: Ostavimo to govorenje, sono cose odiose²⁵⁹. Nego me malo nauči, kako bih ja mogao s ovom gospođom Lukrecijom adžustat moje posle i činit da se vjeri za mene.

²⁵³ **da te nađe mal de mazzucco** - na mletačkom znači, otprilike, "da pošasaviš" (trebalo bi pisati mazzuco). Giuseppe Boerio (Dizionario del dialetto veneziano, Venezia, 1830, str. 544) mazzuco tumači kao staru riječ koja znači zuca (tal. zucca), to jest tikva, a to će reći "glava" (usp. u Dalmaciji cukun, od tal. zuccone, "tikvan"). U mletačkom ima i mazzucon, što znači "glupan". (F. Čale)

²⁵⁴ **orsù** (tal.) - idemo, hajde

²⁵⁵ **partiti a noi** (tal.) - to nam je prilika

²⁵⁶ **nastupiti** - nagaziti

²⁵⁷ **Orsù, non mi coglie piú!** (tal.) - Ništa za to, više me neće uhvatiti!

²⁵⁸ **all' ordine** (tal.) - na posao / u redu

²⁵⁹ **sono cose odiose** (tal.) - to su mrske stvari

Ljubovnici

INTRIGALO: Trijeba je govorit s Ankom i znat, sinoć, kad si udarao u violin, je li što gospođa Lukrecija rekla od tebe.

FABRICIJO: Pravlju ti da ostavimo te riječi i ne ištimo što je sinoć bilo, nego mislimo što će bit unaprijed.

INTRIGALO: Ja sam namislio. Ja bih htio da se uhitiš gospara Lovra Kalebića, on je prudent vlastelin, nitko bolje ne može s njom to adžustat, a para mi se da joj je tutor.

FABRICIJO: Nije zla ta tvoja opinijon, ugodna mi je. Orsù, ja ću otit delongo u njega doma, e sotto altro pretesto²⁶⁰ imam opraviti posao.

INTRIGALO: A bon viaggio! Per vita mia²⁶¹, sram ga je od sinoćne feste. Intanto, ja sam se destrigao in bone²⁶². A evo i drugi, retirat ću se za čut što govori.

Drugi prizor

DOTUR, sam

Saepe ego lascive consumpsi tempora noctis.²⁶³ A ova pasana noć bila je noć koja, za dovesti mene u pokoj uzdisani, to jest u milos prilijepe gospođe Lukrecije, dovela me je in perditionem. Errabam in caecis tenebris et nocte profunda²⁶⁴: Ah, prilijepa Lukrecija, da može bit, da mi je dano, da mi je dopušteno tecum has frigidulas fovere noctes²⁶⁵, pomladio bih se, ponovio bih se i oživio bih utique²⁶⁶.

Treći prizor

INTRIGALO i DOTUR

INTRIGALO: Gospodine Doture, neće se tikve²⁶⁷ za posle od ljubavi, ne, nego stvari vruće, a tikve refreskaju.

²⁶⁰ e sotto altro pretesto (tal.) - i pod drugom izlikom

²⁶¹ A bon viaggio! Per vita mia (tal.) - Sretan put! Života mi

²⁶² in bone (tal.) - na lak način

²⁶³ Saepe ego lascive consumpsi tempora noctis (lat.) - Ja sam često vrijeme noći raspušteno provodio

²⁶⁴ in perditionem. Errabam in caecis tenebris et nocte profunda (lat.) - do propasti. Lutao sam u slijepoj tami i dubokoj noći

²⁶⁵ tecum has frigidulas fovere noctes (lat.) - s tobom grijati ove hladne noći

²⁶⁶ utique (lat.) - sasvim

²⁶⁷ tikve - dakako, zbog rimovanja sa zadnjom Doturovom riječju utique.

DOTUR: O moj fedeli Intrigalo, da znaš koje sam zle inkontre imao ovu noć, požalovao bi me. Najposlije namjeriše se na mene sve fantazme. Vidio sam, vidio, oculis meis²⁶⁸, svekolike furije od pakla. Erinnyque illam diram tenebrarum incolam²⁶⁹ i ostao ti sam: frigidus et miseri concussit ossa tremor.²⁷⁰

INTRIGALO: Što je bilo to je prošlo; ma neka znaš da ja ne spim na tvomu poslu. Akor-dao sam se s Ankom da dođeš u gospođe Lukrecije bjelodano, ma da se obučeš na žensku, i fengat ćemo da si frustijerka koja se hoće s njom razgovorit, a kad budeš u kući veće ti znaš što te toka, ja te to neću učit.

DOTUR: Nije ta zla, zašto i Erkole dicitur et Coae sedisse in veste puellae²⁷¹. Nego, gdje ćemo nać haljine ženske?

INTRIGALO: U Getu, dat ćemo jedan cekin za afitat: eto ti posao opravljjen.

DOTUR: Felix cui placidus lenitar afflat Amor²⁷², zašto može pripodnijet plame koji ga žegu, sed me, quod facilis tenero sum semper Amori²⁷³, vele jako žeže i pripodnijet ne mogu. Si, si, da se dođe na ispunjenje od mojijeh želja, hodi, Intrigalo, evo ti cekin, donesi haljine ženske, i čekam te doma.

INTRIGALO: Ne brini se, hod' me čekaj, sad sam s tobom.

Četvrti prizor

INTRIGALO i ANKA

INTRIGALO: Evo a tempo i Anka, per vita mia! Dobro jutro Ane, je li ti se što noćas snilo?

ANKA: Snilo mi se? A nijesam ga ni staka učinila s tvojom mahnitosti. Kojega si vraga intrigao, da nijesam svu noć imala mira ni pokoja?

INTRIGALO: Sve dobro, ne boj se ničesa. Kad sam ja na poslu, sve će mirno bit. Fabricijo ni Dotur nijesu se ništa domislili. Još ne znam što će rijet gospodar Lovro, jer nijesam njega još vidio.

ANKA: I ja znam da se nijesu domislili; a tko bi se domistio tvojijem furfantarijama?

INTRIGALO: Još je jedna ljepša. Zdruknuo sam Doturu jedan cekin u zlatu. Kad ga promijenim, razdijelit ćemo ga na pō. I ima doć u gospođe Lukrecije obučen na žensku. Nego, trijeba je da Proždor nađe način da mu ne da uljesti u kuću. A nastojat ću intrigat i gospara Lovra u štogodi.

²⁶⁸ **oculis meis** (lat.) - svojim očima

²⁶⁹ **Erinnyque illam diram tenebrarum incolam** (lat.) - i Eriniju, onu zlokobnu stanovnicu noći

²⁷⁰ **frigidus et miseri concussit ossa tremor** (lat.) - hladno drhtanje potresa jadnikove kosti

²⁷¹ **dicitur et Coae sedisse in veste puellae** (lat.) - Tvrdi se da je i Heraklo sjedio u haljini djevojke s Kosa (haljine s grčkog otoka Kosa bile su na osobitoj cijeni)

²⁷² **Felix cui placidus lenitar afflat Amor** (lat.) - Sretan je onaj kome blago dolijeće milostivi Amor

²⁷³ **sed me, quod facilis tenero sum semper Amori** (lat.) - ali mene, premda sam uvijek uslužan prema nježnom Amoru

ANKA: A hoće li to umjet Proždor opraviti?

INTRIGALO: Neka je meni, ja ću ga naučiti. Ti intanto stoj lesta na poslu.

ANKA: Ništa, ne, pođi, čini posao, ja sam se domislila što ću mu učiniti, ne brini se. Ja otidoh.

INTRIGALO: A bon viaggio!²⁷⁴ I ja idem providjet²⁷⁵ ženske haljine za Dotura.

Peti prizor

STARAC i FABRICIJO

STARAC: Istina je, sinjor Fabricijo, da sam joj ja tutor, ma ja nje voluntat ne mogu sforcat.

FABRICIJO: Ali se u ove stvari neće forca, nego ljubav. Zato molim tvoje gospostvo spomenut joj moju personu. Ako može bit što, neka bude; toli ne, neka mogu obratit moje misli na drugu stranu.

STARAC: Da obrati ih kad ti drago, jer ovdje non faremo niente²⁷⁶.

FABRICIJO: Ma kako znaš che non faremo niente?²⁷⁷

STARAC: Zašto ja znam nje opinijon, ona je fantastika i neće zaisto tebe uzet, jer ima boljih partita po ruke²⁷⁸.

FABRICIJO: Tot ti štogodi znaš?

STARAC: Rekao sam ti i prije da ne znam ničesa, ma ovako, presuponjam.

FABRICIJO: Da kako znaš da ima drugih partita po ruke?

STARAC: Onako, jer ja znam što može čovjek znat, i imadžinalo mi se tako.

FABRICIJO: Ta je imadžinacijon falsa, zašto bi se to znalo do sada.

STARAC: Da ako se ne zna, nego od nje do njega? Orsù, veće me ne ezaminavaj, jer ti neću drugo rijet. Adio!

FABRICIJO: A ja ću iskat drugi način za činit joj znat moju misao, a za tebe ne hajem.

STARAC: A ja ti govorim, ne išti drugoga načina, jer nećeš ništa učiniti, li ako me ne vara moj interes. I adio!

FABRICIJO: A ja ću resolvat otit a drittura²⁷⁹ u nje klapat, i s njom govorit, e così finirla!²⁸⁰

²⁷⁴ **A bon viaggio!** (tal.) - Sretan put!

²⁷⁵ **providjeti** (tal. provvedere) - nabaviti

²⁷⁶ **non faremo niente** (tal.) - nećemo ništa obaviti

²⁷⁷ **che non faremo niente** (tal.) - da nećemo ništa obaviti

²⁷⁸ **po ruke** - na raspolaganju (stari lokativ)

²⁷⁹ **a drittura** (tal.) - stariji oblik za a dirittura, bez okolišanja, ravno

²⁸⁰ **e così finirla** (tal.) - i tako to dokončati

Ljubovnici

STARAC: A ja hoću vidjet komu ovdje basta uljesti! Zato, con licenza²⁸¹, alargaj se!

FABRICIJO: Alargaj se ti, jer ja hoću ovdje klapat!

STARAC: Ti nemaš ovdje posla nijednoga, zato hodi tja!

FABRICIJO: Pače je ovdje moj posao, i ja hoću ovdje klapat, al tuo marzo despetto!²⁸²

STARAC: Olà, malo respeta, koji dobro stoji i u galiju! Ja sam tutor nje, ja neću da nitkor klapa bez moje ličence!

FABRICIJO: Ako si joj tutor ali joj nijesi otac! Ona je gospođa od nje voluntati, a ja sam gospodar činit što je meni drago!

Šesti prizor

FABRICIJO, STARAC i PROŽDOR

PROŽDOR: Olà, koji se burdio čini okolo ovijeh vrata? Alla larga²⁸³, pravljju vam, jer ćete otit sramotno!

STARAC: To meni? A ne znaš li da sam ja tutor gospođe Lukrecije?

PROŽDOR: Appunto²⁸⁴ tebi, i ako si tutor hodi doturaj²⁸⁵ tamo okolo Male glavice²⁸⁶, a iskidaj se odovle!

STARAC: Pacijenca! Ne bih se ni ovomu nadao. (Ide tja).

FABRICIJO: A bon viaggio, signor tutore!²⁸⁷

PROŽDOR: A ti drugi, što ćeš ovdje? Što si ovdje ugledao? Hodi čini tvoje posle, jer me je strah da mi ne izgnjusiš ovo ulice, a poslije da ju ja metem.

FABRICIJO: Ja imam potrebu govorit s gospođom Lukrecijom. Zato, molim te, reci joj da bi mi se denjala puštit me da joj se javim.

PROŽDOR: Para via²⁸⁸ odovuda! Ona ne može sada, jer je uzela medicinu. I manje riječi, dokle si u miru!

FABRICIJO: A ja ću se povratit!

PROŽDOR: A bon viaggio²⁸⁹, čistite put! Veramente lijepo bih ja reuškao s Doturom za frakat mu što me je Anka naučila kad ne bih ovijeh dezbratao.

²⁸¹ **con licenza** (tal.) - s dopuštenjem

²⁸² **al tuo marzo despetto** (tal.) - tebi uprkos

²⁸³ **Alla larga** (tal.) - gubite se

²⁸⁴ **appunto** (tal.) - baš, upravo

²⁸⁵ **doturaj** - doktoraj, mudruj (prema dotur)

²⁸⁶ **Mala glavica** - Još jedan predio koji je vjerojatno dodao prepisivač ili adaptator.

²⁸⁷ **A bon viaggio, signor tutore!** (tal.) - Sretan put, gospodine tutore

²⁸⁸ **Para via** (tal.) - Ukloni se

²⁸⁹ **A bon viaggio** (tal.) - sretan put

Sedmi prizor

ANKA i LUKRECIJA

LUKRECIJA: Koja se noćas skorovanja činila po ulici? Čula sam veliku tresku. Što je bilo?

ANKA: Ja, gospo, ne znam ničesa, ja nijesam čula ništa.

LUKRECIJA: A mene je strah da ono nije bilo bez tebe, jer, gdje meso ne smrdi, muhe ne dohode.

ANKA: U, u, da bih se prodevetila ako ja znam što o tomu!

LUKRECIJA: Dosta, dosta, neću ovoga burdjela! Gdje je Proždor?

ANKA: Ja ne znam. A gdje si ga poslala?

LUKRECIJA: Ja ga nijesam poslala nigdje.

ANKA: Da bit će u kući.

LUKRECIJA: Zazovi ga, jer ću ga poslat da mi zazove gospodina Lovra Kalebića, jer ću se s njim nešto svjetovat. On mi je tutor, on me će dobro naučit.

ANKA: Sve će nam naopako otit. Idem.

LUKRECIJA: Eto sam se odlučila vjerit. Zato ću se s njim svjetovat ali ću uzet Dotura, ali Fabricija, zašto hoću svakako jednoga od njih.

ANKA: Nije ga, gospo, doma, ja ne znam gdje je otišao, ma ne može vele stat gdje mu drago da je, jer sam rekla da ne ide od kuće.

LUKRECIJA: Da hodmo ga čekat doma.

ANKA: Gdje ti drago.

Osmi prizor

STARAC i DOTUR

STARAC: Ja sam, signor dottor²⁹⁰, učinio fermu rezolucijon uzet ženu, a zašto sam avancan u etati²⁹¹, dubitam da mi ne može reuškati što sam zamislio ako ne obećam sovradotutu. Zato molim tvoje gospostvo da mi vidiš ovo inventarijo što sam učinio, je li a proposito²⁹² da oferiškam in contraddote²⁹³ ovu mobilju, stoji li dobro.

²⁹⁰ **signor dottor** (tal.) - gospodine doktore

²⁹¹ **avancan u etati** - poodmaklih godina

²⁹² **a proposito** (tal.) - prikladno

²⁹³ **in contraddote** (tal.) - kao protumiraz

Ljubovnici

DOTUR: *Dulcis conubii bonum sit omen!*²⁹⁴ Da ti je sve prospero, čestito i veselo, sinjor Lovro! Nego mi reci, gdje si se vjerio i proglasi tvoju sreću, zašto *magis exurunt quos secretae lacerant curae.*²⁹⁵

STARAC: Lijepo se razumijemo! Nijesam se vjerio, signor no, nego sam se namislio vjerit. Zato mi vidi ovo inventarijo.

DOTUR: *Quid Pario lapidi cum gelido Boote?*²⁹⁶ Što ima inventarijo činit s vjerom?

STARAC: Inventarijo ima činit, jer što sam upisao ovdje, ovo ima bit za kontradotu.

DOTUR: O, o, sad te razumijem, Nu da', ut videam²⁹⁷.

STARAC: Na, i razmisli dobro, je li ovo na prepozit²⁹⁸ za oferiškat.

DOTUR: In primis et ante omnia, dic mihi²⁹⁹: ovo je inventarijo?

STARAC: To je inventarijo, e³⁰⁰ štijte.

DOTUR: Da hoćeš, želiš i pretendžaš da ja ovo prolegam³⁰¹?

STARAC: Tako je.

DOTUR: Čekaj malahno, neka izvadim očale.

STARAC: Da to si počeo falivat vistom³⁰²?

DOTUR: Non, domine mi³⁰³, nego ovo činim za gravitat, za reputacijon, propter decorem virtutis. Orà ad nos, ma advertete³⁰⁴ da me ne interompaš.³⁰⁵

STARAC: Neću zaisto.

DOTUR: *Primieramente*³⁰⁶, jedan kuljen od vrata.³⁰⁷

STARAC: Što, što? Da nije kolarin od zlata?

DOTUR: Jes, jes, nego je eror od stampe. Item³⁰⁸ deset ježina makaruna od rebra.

²⁹⁴ **Dulcis conubii bonum sit omen!** (lat.) - Neka je sa srećom slatka ženidba!

²⁹⁵ **magis exurunt quos secretae lacerant curae** (lat.) - više se ljubavlju užiju oni koje razdiru skrite brige

²⁹⁶ **Quid Pario lapidi cum gelido Boote?** (lat.) - U kakvoj je vezi parski mramor s ledenim sjevernim polom (Par ili Paros je grčki otok poznat po mramoru)

²⁹⁷ **ut videam** (lat.) - da vidim

²⁹⁸ **na prepozit** - baš kako treba, u pravi čas, prikladno

²⁹⁹ **In primis et ante omnia, dic mihi** (lat.) - Najprije i prije svega, reci mi

³⁰⁰ **e** (tal.) - i

³⁰¹ **prolegati** (od tal. leggere) - pročitati

³⁰² **falivat vistom** - gubiti vid

³⁰³ **Non, domine mi** (lat.) - ne, gospodaru moj

³⁰⁴ **propter decorem virtutis. Orà ad nos, ma advertete** (lat.-tal.) - Jer tako pristaje vrlini. Sad mogu početi, ali pazi... (Orà je talijanski, a znači sad, a ne lat. moli)

³⁰⁵ Na ovom mjestu rukopis kojega je 1918. pronašao P. Kolendić (koji sadrži samo Doturovu ulogu) ima didaskaliju: Ovod se štije inventario

³⁰⁶ **Primieramente** (tal.) - Najprije

³⁰⁷ Slijedi jedan od najtipičnijih postupaka iz komedije dell' arte.

³⁰⁸ **item** (lat.) - isto tako, također

Ljubovnici

STARAC: Da nisu rafijoli od bubrega! Neka ja vidim to: deset dudzina, a ne ježina, piruna od srebra.

DOTUR: Imaš equidem³⁰⁹ razlog³¹⁰, tako je, nego mi očali malo zablještivaju. Item dva ramena od elefanta.

STARAC: Pjutosto rozi od bivola! Dva kamena od dijamanta.

DOTUR: Tko je ovo pisao? Falivao je, per verità. Item šes kosića popriganijeh u lardu.

STARAC: O, che dottor!³¹¹ Nu da! Item šes nožića, a ne kosića, zakovanijeh, a ne popriganijeh, u smeraldu, a ne u lardu.

DOTUR: Može bit da je tako, ma su neke abrevijature ke ne razumijem.

STARAC: Koje abrevijature? Ja vidim da ti to ne umiješ štit.

DOTUR: Česa ne umijem? Da slušaj! Item dva imperatura od pinjokata.

STARAC: Ali dva cara od butaraga? To ima rijet dva krpatura od brokata.

DOTUR: Signor no, signor no! tu... tu... ra... ra... impura... ta... ta... pinjokata!

STARAC: Eccellente, per vita mia!³¹² Imaš razlog. Almeno ću uzet malo gusta. Tjeraj naprijed.

DOTUR: Jesam li ti rekao da me ne interompavaš, jer ću falit. Item jedan tocio od pršukata.

STARAC: Jedan baćio od sto dukata.

DOTUR: Item dvije maćice s maćicama od ingvastra.

STARAC: Dvije romijenčice s kaćicama od alabastra. Ako ga ne zapljunem imat ću veliku pacijenciju!

DOTUR: Item pedeset stara³¹³ salćicijuna od česa.

STARAC: Pedeset para lincuna od rensa. Gdje ih u vruga iznaltodi!

DOTUR: Vidiš, kad me ne smetaš, kako dobro štijem.

STARAC: Dobro, dobro, ne može se bolje! Tjeraj naprijed!

DOTUR: Item jednu statiru provrćenu.

STARAC: Item jednu petenijeru pozlaćenu. Ako ovo danaska na dobro svrši, vele će bit!

DOTUR: Item šes kobasica od se... se... ru... ra... useru.

STARAC: U bradu ti! Šes kolajinica od bisera, balordo! (Ovdje mu grabi kartu i dava nogu u rep). Via otuda injorančino jedan! (Ide tja).

DOTUR: Znao sam ja da nije utile doctrinis praeberes senilibus aures?³¹⁴

³⁰⁹ **equidem** (lat.) - svakako, doista

³¹⁰ **imati razlog** - biti u pravu

³¹¹ **O, che dottor!** (tal.) - Oh, kakvog li dotura!

³¹² **Eccellente, per vita mia!** (tal.) - Sjajno, života mi!

³¹³ **star** (tal. mlet. staro) - posuda kojom se mjeri žito

³¹⁴ **utile doctrinis praeberes senilibus aures** (lat.) - korisno slušati staračke pouke

Deveti prizor

FABRICIJO i INTRIGALO

INTRIGALO: Ne brini se za to ničesa. Ako nijesi mogao s njom govorit, ja sam našao način kako ćeš se s njom razgovorit koliko hoćeš.

FABRICIJO: A može li to bit? Kako li će to bit?

INTRIGALO: Lasno. Malo prije otišla je u grad, ne znam što, ne može vele stat. Ti se vrti ovdje okolo i, kad izide, reci joj tvoj posao i vidjet ćeš da će ti reuškati.

FABRICIJO: Ako mi reuška, o Intrigalo, blago tebi! Neću da za tvoga života potrebu imaš od nikoga.

INTRIGALO: E, e, gosparu, ja volim danaska kokoš negoli sutra jaje. Teško ti ti meni čekajući.

FABRICIJO: A, to mi ne vjeruješ?

INTRIGALO: Vjerujem, ma...

FABRICIJO: Ma... što?

INTRIGALO: Govori slijepac: "Ja bih uzeo vidjet".

FABRICIJO: Razumijem. Evo ti dva dukata, napij se, starče.

INTRIGALO: Ovako se s ljudmi trata! Ovo je lijepo! Ovako komporta i služiti i slušati!

FABRICIJO: Da kad će iziti gospođa Lukrecija?

INTRIGALO: Ne može vele stat. Nego, imaj pomnju da ti ne uteče. Ovdje ju gledaj, okolo ove ulice, jer ovuda ima doć, a ja ću se opeta javiti za vidjet jesam li ti što od potrebe. A, ovo je, per vita mia! Gosparu Fabricijo, all' erta!

FABRICIJO: Pođi tja delongo, neka je meni!

INTRIGALO: Ova je intrigana nazbilj! Slušat ću festu ovdje za kantunom.

Deseti prizor

DOTUR, maškaran na žensku, i FABRICIJO

FABRICIJO: Gospođa Lukrecija, ti ne znaš vele dobro koliko su velike moje požude za nazvat se tvoj sluga. Zato, molim te, nemoj pustiti da dovršim dni moje u ovako mladahna ljeta.

DOTUR: Iuppiter omnipotens, precibus si flecteris ullis, aspice nos! hoc tantum; et si pietatem moremur, da deinde augurium, pater...!³¹⁵ Orsù, animo!³¹⁶

³¹⁵ **Iuppiter omnipotens...** (lat.) - Svemožni Jupitre oče, ako te ganuti može / ikoja molitva jošte i ako smo dostojni toga, / smiluj se, znak nam ponovi i znamenje ovo potvrdi! (Eneida, II, 689-690; cit. izd., str. 56)

³¹⁶ **Orsù, animo!** (tal.) - Hajde, hrabro!

Ljubovnici

FABRICIJO: Ovo je Dotur, Per verità mia!³¹⁷ Što se je ovako maškarao? Orsù a noi!³¹⁸ Gospođa, što si umukla i ne davaš odgovora jednomu koji cjeć tvoje ljeposti spravan je umrijet?

DOTUR: Sinjor Fabricijo, nije pravo ovako presijecat pute časnijem djevojčicom. Zato pusti me otit.

FABRICIJO: Nije zla svrha moja, niti su misli moje potištene, želim razgovarat se malo s tobom.

DOTUR: To ćeš mi rijet drugi put, sad imam posla. Ja idem doma.

FABRICIJO: Ali ti hoću sada izrijet moje potrebe, pokle je ovako dobra okazijon.

DOTUR: Da govori, destrigaj se!

FABRICIJO: Ja znam, gospođa, da oni Dotur Prokupijo želi vjerit se za tvoje gospostvo. Zato, budući ja bio njegov skular, oblegan sam avizat tebe od njegovijeh imperfecijoni, za ne vidjet te utopljenu.

DOTUR: Sic sit in exitium lingua proterva tuum!³¹⁹

FABRICIJO: Evo ti, najprvo, ima četiri fontanele, i trijeba je držat jednu djevojku da ništa ne čini nego vuče brštran³²⁰ i pere peče.

DOTUR: Criminibus fictis improba lingua valet.³²¹

FABRICIJO: Ovi ne ima u kući ničesa, spi na slavnici pod jednijem biljcem u sto krpa bez lincula.

DOTUR: Audes nympha deum petulante lacessere lingua?³²²

FABRICIJO: On pije bokarom na rebra i, kad je pobjed, smrdi mu fjat kako bačva.

DOTUR: Ne livida lingua laedat virum.³²³

FABRICIJO: Naučio je četr' riječi latine napamet i čini se dotur, a ne umije štit.

DOTUR: Este procul lites et amarae proelia linguae!³²⁴

³¹⁷ **Per verità mia!** (tal.) - Vjere mi!

³¹⁸ **Orsù a noi!** (tal.) - Sad ćemo vidjeti!

³¹⁹ **Sic sit in exitium lingua proterva tuum!** (lat.) - Dabogda te bezobrazni jezik upropastio! (Ovidije, Ibis, 520).

³²⁰ **vuče brštran** - fontanela ili fontanjela, kako se, prema Rječniku JAZU u Budmanijevo vrijeme zvala u Dubrovniku, jest rana koja se navlaš otvarala na osobi radi zdravlja, a bršljanom se ispu njala kao lijekom. Od davnine su uz bršljan vezani razni običaji i vjerovanja, bio je posvećen bo-žanstvima i poznat kao ljekovita biljka, a posebno djeluje na zaustavljanje krvarenja. Dotur je, prema Fabricijevoj optužbi, imao četiri fontanele, pa je bilo posla za djevojku koja je prala krpe za njim. (F. Čale)

³²¹ **Criminibus fictis improba lingua valet** (lat.) - Zao jezik jak je po izmišljenim optužbama

³²² **Audes nympha deum petulante lacessere lingua?** (lat.) - Zar se usuđuješ, nimfo, bogu dosađi-vati obijesnim jezikom?

³²³ **Ne livida lingua laedat virum** (lat.) - Zavidan jezik ne šteti pravom mužu

³²⁴ **Este procul lites et amarae proelia linguae!** (lat.) - Budite daleko od uvredljiva jezika svađe i prepirke!

Ljubovnici

FABRICIJO: In conclusione³²⁵, on se ne bi uštedio učinit koju mu drago sramotu a da mu se je naždrijet. On bi za dobar bokun prodao i sebe.

DOTUR: Invidiae nefariae, letali plaga percussi.³²⁶ È impossibile³²⁷ da se mogu uzdržat!

FABRICIJO: Da što mi tvoje gospostvo na ovo odgovara? Zašto mučiš?

DOTUR: O virtutis comes invidia, quae bonos insequeris!³²⁸

FABRICIJO: Orsù, ja hoću vidjet to lice, iz kojega sja mojoj noći presvijetlo sunce. (Ovdje ga otkrije). Ah, od ništa čovječe, na ovo li si se stavio? Ovo li ti ide od ruke učinit? (Ovdje ga uhiti za ruku i mota ovamo-onamo.) Da učinim od tebe spektakul svemu Gradu! Ovako li mi si obećao ne dohodit okolo ove ulice? Ovamo, ovamo!

DOTUR: Sic dirus Atreus capita devota impiae speculator irae³²⁹. Molim te, sinjor Fabricijo, prosti mi! Jošte za ovi put ostavi me, a unaprijed čini od mene što hoćeš.

FABRICIJO: Ne, ne, ovdje se imaš svuč delongo, via, via! Davaj ovamo te haljine!

DOTUR: Junonem ardenti trepidam gravis increpat ira³³⁰. Molim te, pušti me otit. Compesce furorem, iram tempera!³³¹ Prosti mi!

FABRICIJO: Non sarà altro³³², hoću da se ovdje svučoš, altrimenti farò delle risoluzioni massicce! Via, via³³³, počmi!

DOTUR: Deponam velum, deponam cetera quaeque³³⁴, a život mi prosti!

FABRICIJO: Hoću, od toga se ne straši, samo se počmi svukovat.

DOTUR: Manco male! Desistunt venti, et vesana Propontidis ira³³⁵. (Ovdje se svukuje i bježi.) Comes indivisa furoris praecipites agit ira gradus.³³⁶

FABRICIJO: Ovo je neka stvar apostana. Otit ću se ja obući u ove haljine i doći ovdje za vidjet što će bit.

³²⁵ In conclusione (tal.) - ukratko, na kraju

³²⁶ Invidiae nefariae, letali plaga percussi (lat.) - Pogodio me smrtonosni udarac opake zavisti

³²⁷ È impossibile (tal.) - Nije moguće

³²⁸ O virtutis comes invidia, quae bonos insequeris! (lat.) - O zavisti, pratilice vrline, što progoniš čestite ljude!

³²⁹ Sic dirus Atreus capita devota impiae speculator irae (lat.) - Tako okrutni Atrej vreba glave odane opakoj srdžbi

³³⁰ Junonem ardenti trepidam gravis increpat ira (lat.) - Žestoko uzrujanu Junonu spopadne teška srdžba (Valerije Flak, Argonauticon, IV, 3)

³³¹ Compesce furorem, iram tempera! (lat.)- Obuzdaj bijes, srdžbu ublaži

³³² Non sarà altro (tal.) - Nema druge

³³³ altrimenti farò delle risoluzioni massicce! Via, via (tal.) - inače ću donijeti tešku odluku! Hajde, hajde

³³⁴ Deponam velum, deponam cetera quaeque (lat.) - Skinut ću plašt, skinut ću sve ostalo

³³⁵ Manco male! Desistunt venti, et vesana Propontidis ira (tal.-lat.) - Hajde de! Prestaju vjetrovi i bijesna Propontidina srdžba. (Propontida je more između Bospora i Helesponta, danas Mramorno more)

³³⁶ Comes indivisa furoris praecipites agit ira gradus (lat.) - Srdžba, neodvojiva pratilica bijesa, nagoni na nagle korake

Jedanaesti prizor

INTRIGALO, sam

Ova je ljepše izašla negoli sam ju namislio. Ma nije dosta ovoliko, zašto vidim da ove feste imaju durat, jer su toliko svi tri upali u govna od ljubavi, da se neće per un pezzo³³⁷ očistit. Mano alle faccende!³³⁸ Trijeba je izmislit još štogod, neka fruta entrata.³³⁹ Hoće se Anka. Idem vidjet da mogu s njom govorit. (Klapa).

Dvanaesti prizor

ANKA i INTRIGALO

ANKA: Tko kuca? Tko je?

INTRIGALO: Poručio ti je Marko Mulac da dođeš uzet nešto gnjilijeh gerica što ti je ostavio.

ANKA: Sad ću, sad.

INTRIGALO: Hodi delongo, jer ide ončas u lovište.

ANKA: Ja sad ne mogu, nego reci mu da ću doć malo poslije.

INTRIGALO: Nećeš bit na vrijeme, ja ti govorim!

ANKA: Sada mijesim nešto kruha, neka mi ostavi doma, a ja ću doć poslije uzet.

INTRIGALO: Kako ti drago! Ova poče naopako hodit.³⁴⁰ Mano all' altra!³⁴¹

Trinaesti prizor

FABRICIJO, maškaran na žensku i također PROŽDOR

FABRICIJO: Zaisto je bio Dotur namislio u ovijeh haljinah ženskih introdužit se u gospođe Lukrecije. Nu lijepo ti sam ga svukao i njemu u oči izgovorio na njega što mi je

³³⁷ **per un pezzo** (tal.) - prilično brzo

³³⁸ **Mano alle faccende!** (tal.) - A sada na posao!

³³⁹ **neka fruta entrata** - neka donosi prihod

³⁴⁰ **Ova poče naopako hodit** - ova se stvar počela zlo razvijati

³⁴¹ **Mano all' altra!** (tal.) - prijeđimo na drugo

moglo doć na pamet. A sada, ho preso risoluzione³⁴² tentat ovi isti put. Si, mano all' affare³⁴³. (Klapa.)

PROŽDOR: Tko je doli? Tko kuca?

FABRICIJO: Jedna djevojčica uzela bi govorit s gospođom.

PROŽDOR: Ovo je Dotur zaisto, kako smo od akorda. Počekaj malahno, ide gospođa doli.

FABRICIJO: Tanto meglio!³⁴⁴ Doleti, o Ljubavi, svakolika iz moga srca u ovi jezik, neka mogu ne izrijet, negoli ukazat riječima, kolika je veličina moga ognja ljuvenoga.

PROŽDOR: Evo me, što zapovijedaš? Tko si ti?

FABRICIJO: Ja sam (ah, ki me strah hita!), ja sam, moja prelijepa gospo, jedan, koji, ne mogući odoljet neizrečenoj ljubavi koju je tvoja ljepos ražegla u ove prsi, i ne imajući način za inako otkrit moje želje, stavio sam ove ženske haljine na mene i odlučio razgovorit se s tobom, i molim te da me uzmeš za vjerenika, neka dovrše moje žalosti.

PROŽDOR: Da je li veće što?

FABRICIJO: A što bi drugo hotjela nego vidjet jednoga koji ne ima mira ni pokoja cía tebe?

PROŽDOR: Ter što mi hoćeš rijet?

FABRICIJO: Hoću ti rijet, ako se ne smiluješ na mene, da ću sam sebi smrt podat.

PROŽDOR: Smrt!

FABRICIJO: E, e, sam ću sebi sikuro život ugrabit i srce izvadit na nožu!

PROŽDOR: Da bi li valjalo to srce za učinit od njega koju kobasicu?

FABRICIJO: Ja vidim da ti mene u rug uzimaš, a nije pravo, jer, budući ja vaskolik posvećen na tvoju službu, imaš agradit³⁴⁵ ovo posvetilište.

PROŽDOR: Ne burlam, in verità, jer volim da mi posvetiš litru kobasica, negoli to što sprdaš.

FABRICIJO: Questo è troppo!³⁴⁶ Jedna mladica od vaše vrsti gubi se u litri kobasica?

Četrnaesti prizor

FABRICIJO, PROŽDOR i STARAC

PROŽDOR: Ako ja znam da je najljepša ljubav u kobasice i da ljepos svakolika u njima se uzdržil!

STARAC: Olà, što se ovo čini? (Na Fabricija) Tko si ti?

³⁴² ho preso risoluzione (tal.) - odlučio sam

³⁴³ Si, mano all' affare (tal.) - Da, na posao

³⁴⁴ Tanto meglio! (tal.) - Tim bolje!

³⁴⁵ agraditi - rado primiti

³⁴⁶ Questo è troppo! (tal.) - Ovo je previše!

PROŽDOR: A sada je intrenjo dasseno!³⁴⁷

FABRICIJO: Ja sam, signor, prosti mi, dobri ljudi ne ištu tuđe stvari!

STARAC: Ali ovo je moj posao, furfante jedan! Jesam li ti rekao da ne dohodiš na ovu ulicu?

PROŽDOR: I ja sam to govorio, gospodaru Lovro, ma je insolent vele ako me je htio uštinut za sisu.

STARAC: A ti misser³⁴⁸ Proždore, što si to učinio od sebe? Koja je ovo berta?

PROŽDOR: Nije berta, gosparu, zaisto, nego sam ja Lukrecija, moja gospodarica. To ovi insolent htio me ovdje aforcat suproč mojoj reputacijoni.

FABRICIJO: L' occasione è buona!³⁴⁹ (Ide tja)

STARAC: Kojoj reputacijuni? Orsù, mano all' arma!³⁵⁰ Ili imaš spovidjeti svekoliko, ili ću te činit vozit u galiju! Vesela, o Vesela!

Petnaesti prizor

VESELA, PROŽDOR i STARAC

VESELA: Evo me, gosparu, što ti je od potrebe?

STARAC: Donesi oni konopac od gustijerne, zašto hoću da vežemo ove furfante.

PROŽDOR: Ne nosi, Vesela, braće! Znaš li da sam te ovu pasanu noć ja skapulao iz vražjijeh nokata?

VESELA: Jes, zaisto, nemojmo ga, gosparu, vezat, dobričak je, hoće mi ga se.

STARAC: Ali hoću znat što je frakao, zašto se ovako obukao. A gdje je ovi drugi?

PROŽDOR: Eto ga, gosparu, za kantunom, udri na njega, on je sve ovo kriv, on me je na ovo stavio.

STARAC ide gledat za kantunatu.

PROŽDOR: A ja ću opordentem rivam³⁵¹. (Ide tja)

STARAC: Nije nikoga! A gdje bje Proždor?

VESELA: Utekao je doma.

STARAC: A zašto ga nijesi čuvala?

VESELA: A, ja ću ti ga čuvat!

³⁴⁷ **dasseno** (tal.) - zaista

³⁴⁸ **misser** (lat.) - gospodine

³⁴⁹ **L' occasione è buona!** (tal.) - Prilika je dobra! (za pobjeći)

³⁵⁰ **Orsù, mano all' arma!** (tal.) - Hajde, na oružje!

³⁵¹ **opordentem rivam** (lat.) - Proždorov iskrivljeni latinsko-talijanski govor treba da znači: ja ću na drugu stranu; on je opordentem povezao s izrazom opurduj ("goni", "nosi se"), koji primjerice upotrebljava Fabricijo zaključujući treći prizor drugoga čina; rivam je prema tal. riva (obala). (F. Čale)

STARAC: Da tko nego ti? Imaš mi je platit! A, evo Intrigala, sad ću te adžustat. Intrigalo, ovamo stani! Dvigni ju malo na konja!³⁵²

Šesnaesti prizor

INTRIGALO, VESELA i STARAC

INTRIGALO: Fatte³⁵³, gosparu, neka je meni! Ovamo stani, Vesela!

VESELA: Hoću, tamo ću stât! Džusto bi se to htjelo, ovdje na placi! Majde neću tamo, ne.

STARAC: Olà, što je to "neću"? Otkal' smo počeli ne slušat? Ovamo, pravlju ti, monta³⁵⁴ delongo!

INTRIGALO: Nije se, moja kćerice, u ovoga gospodara kući nigdar govorilo "neću", nego "fatte". Zato mi daj da te dvignem, polako ću te, in verità.

VESELA: Neću, nije mi drago, čuješ!

Sedamnaesti prizor

LUKRECIJA, ANKA, STARAC, VESELA, INTRIGALO i PROŽDOR

LUKRECIJA: Što je ovo? Koja se treska čini u dne i noći po ovoj ulici? Deboto smo na bikariji!

PROŽDOR: Udri, gospo, veće se ovo ne može patit!

STARAC: Gospođa Lukrecija, in verità imaš razlog³⁵⁵! Ako sam mislio doć u tvoga gostova džusto za tî isti posao! Zašto, budući ja tvoj tutor, ne bih htio da se iznađe oli reče štogodi što bi bilo in pregiudizio³⁵⁶ od tvoje časti i od moga tutorstva.

PROŽDOR: Ne vjeruj mu, gospo, ništa, jer je ovo stari vrag, vele zna! Ovi hoće vezat poštenu čeljad.

LUKRECIJA: Muči ti, desgraziato³⁵⁷, neka je meni s njim govorit!

PROŽDOR: A ja ću mučat, ma ti ne komporta da ja mučim.

³⁵² **Dvigni ju malo na konja** - izraz "konj" i "dati konja" potiče od dubrovačkog običaja kažnjavanja učenika tako da ga se stavi na krkače i batina po zadnjici. Isti način kažnjavanja spominje Držić u Dundu Maroju.

³⁵³ **fatte** (tal.) - zapovijedajte

³⁵⁴ **monta** (tal.) - penji se

³⁵⁵ **imati razlog** - biti u pravu

³⁵⁶ **in pregiudizio** (tal.) - na štetu

³⁵⁷ **desgraziato** (tal.) - nesrećo jedna

Ljubovnici

INTRIGALO: Umukni s vragom! Veće si i meni dodijao!

VESELA: A ja ovu skapulah, a od druge, all' erta!³⁵⁸ (Ide tja).

INTRIGALO: Muči, kujo, sad ćemo i tebe slušat!

PROŽDOR: I ja to govorim! Da mi stariji mučimo, a da oni laju ki su stoprva iz pelena izašli!

ANKA: Nazbilj, i ja to govorim. Valja smesti ove razgovore, jer smo blizu zla.

INTRIGALO: Umuknite, in malora³⁵⁹, neka gospari govoru!

PROŽDOR: To je konvenijenca, tako se i hoće!

ANKA: Lijepo bi bilo da oni muče, a mi govorimo, veramente!

INTRIGALO: Signor no da nije pravo, nego neka se oni razgovore na njihov komod, a mi mučimo!

PROŽDOR: A što ja govorim nego to isto! Nas toka mučat!

STARAC (izuje pantofulu i tjera ih po palku): Ovo se veće ne može trpjet, con licenza³⁶⁰ gospođe! Mučite, in malora, mučite! (Oni bježe svi jedan po jedan.) Je li ova galanta, da se ne može progovoriti gdje su ova kanalja! Gospođa Lukrecija, gdje si? Per vita mia, i ona je utekla! Pacijenca, mano al rimedio!³⁶¹

Osamnaesti prizor

DOTUR, sam

Tollite me, Teucri, quascumque abducite terras: hoc sat erit³⁶². Ah, žalosni Prokupijo, učinjen si rug svemu svijetu. Bježi, bježi, da te ne vidi sunce! Sub obscuris occule te caveis!³⁶³ Zašto, tko je dosada reverenciju nosio meni, odsada će me prstom kazat, djeca će me bukat po placi, starci bježat će od mene i mladići činit će od mene komedije. Moja pamet, moj razum, moja šijenca ne nahodi džira ni redžira za utažit boles, koja od onoga afronta nahodi se u momu srcu. Nunc ars indomito victa dolore perit³⁶⁴. Konjurani elementi svikolici prema meni vojuju. Ferrea sanguinea bella movere manu³⁶⁵. Udes isti na mene je oborio svu

³⁵⁸ **all' erta** (tal.) - trebam pripaziti

³⁵⁹ **in malora** (tal.) - kvragu

³⁶⁰ **con licenza** (tal.) - s dopuštenjem

³⁶¹ **mano al rimedio** (tal.) - moramo to popraviti!

³⁶² **Tollite me, Teucri, quascumque abducite terras: hoc sat erit** (lat.) - ... Trojanci... / uzmite sa sobom mene i vodite kamo vam drago, / meni je sasvim svejedno" (Eneida, III, 601-602, cit. izd., str. 80).

³⁶³ **Sub obscuris occule te caveis!** (lat.) - Skrij se u mračne rupe!

³⁶⁴ **Nunc ars indomito victa dolore perit** (lat.) - Sad umjetnost gine svladana neukroćenim bolom

³⁶⁵ **Ferrea sanguinea bella movere manu** (lat.) - Krvavi ratovi zametali su se brodarskom kukom (takvom kukom zakvačile bi se i privlačile neprijateljske lađe)

srdžbu njegovu. Te fata sequuntur, auspiciis miserum pernicioso malis³⁶⁶. Da što tužan imam učinit? Per angustos effossae cavernae receptus³⁶⁷ imam u pustinji dovršit dni moje. Ali evo odovuda calidus ante pedes venientibus objicit hostis³⁶⁸. Bježi, tužni Prokupijo, daj mjesto sili! Uteci od ovoga koji, ut hostis insolens³⁶⁹, ište tvoje izgubljenje!

Devetnaesti prizor

INTRIGALO i DOTUR

INTRIGALO: Fermaj se malahno, gospodine Doturu, vrati se, jer je tvoj posao!

DOTUR: Heu pharetris parcas hostis acerbe tuis³⁷⁰. Ostavi me, Fabricijo, što ćeš od mene?

INTRIGALO: Nijesam ja Fabricijo, gospodine Doturu, ne, ja sam Intrigalo, ali me si zaboravio, ali me ne poznaješ? Ako li ti su krmelji na očima, ja imam jednoga prijatelja koji će te protrt zelenijem kamenom, ozdravit ćeš.

DOTUR: O, moj Intrigalo, nijesam slijep, ne, nego žalostan, et premit humanos dolor intolerabilis artus³⁷¹. Ma što hoćeš od mene?

INTRIGALO: Kako što ću od tebe? A ljubav smo zaboravili?

DOTUR: Errat qui finem vesani quaerit amoris³⁷². Nije veće ljubav za mene! Falite su sve tvoje invencijoni! Sve mi je naopako otišlo! Neću drugo!

INTRIGALO: Da kad je tako, a mi prijatelji ki smo i bili. Ma gdje su ženske haljine, trijeba je vratit ih u get, jer sam za nje ostavio zaklad od pedeset dukata.

DOTUR: Arte laboratae vestes ostroque superbo³⁷³. Ne mogu te pineze kostat. Zato, ono što valjaju, platit ću libentissime³⁷⁴. Ali eto Fabricija, ja bježim! Illum monstiferu genuit Poliphemus in Etna.³⁷⁵

INTRIGALO: Plati mi moje haljine, olà!

³⁶⁶ **Te fata sequuntur, auspiciis miserum pernicioso malis** (lat.) - Tebe, jadnika, prati opasan udes sa zlokobnim znacima

³⁶⁷ **Per angustos effossae cavernae receptus** (lat.) - Po tijesnim utočištima iskopane špilje

³⁶⁸ **calidus ante pedes venientibus objicit hostis** (lat.) - Pred nogama onih što dolaze iznenada se prikazuje žestoki neprijatelj

³⁶⁹ **ut hostis insolens** (lat.) - kao oholi neprijatelj

³⁷⁰ **Heu pharetris parcas hostis acerbe tuis** (lat.) - Jao, ljuti neprijatelju, poštedi me svojih strelica

³⁷¹ **et premit humanos dolor intolerabilis artus** (lat.) - i muči zglobove ljudske nepodnošljiv bol

³⁷² **Errat qui finem vesani quaerit amoris** (lat.) - Vara se tko mahnitoj ljubavi traži kraj (Propercije III, 7, 29)

³⁷³ **Arte laboratae vestes ostroque superbo** (lat.) - Po tlima se grimizni steru / sagovi svuda (Eneida I, 639-640; cit. izd., str. 28)

³⁷⁴ **libentissime** (lat.) - vrlo rado

³⁷⁵ **Illum monstiferu genuit Poliphemus in Etna** (lat.) - Njega je rodio Polifem na Etni što čudovišta stvara

Dvadeseti prizor

FABRICDO, sam

Sada apunto, sad nije nikoga, hoću otit u gospođe Lukrecije i vidjet nje rezolucijon, ako može bit da se vjeri za mene, che si finisca³⁷⁶ delongo, jer ove neke intrigarije i hodit po ruke ovijeh pijanaca non può sortir in bene³⁷⁷. Strah me je da su me i dosada učekali. Mano all' opera!³⁷⁸ (Klapa).

Dvadeset i prvi prizor

FABRICIJO, ANKA i LUKRECIJA

ANKA: Tko kuca?

LUKRECIJA: Izidi doli delongo i vidi tko je.

FABRICIJO: I principii sono felici³⁷⁹, a ne znam il fine; però³⁸⁰, ja ću od moje strane činit sve što mogu perche mi nasca³⁸¹.

LUKRECIJA: Gospodine Fabricijo, što pretendi vaše gospostvo od mene?

FABRICIJO: Gospođa Lukrecija, jes veliko vrijeme da ja želim doteć³⁸² milos vašega gospostva i nazvat se vaš vjerenik. I, zašto vidio sam velike kontrarijetati, resolvable sam in persona doć otkrit vam moju misao i čut vaše odluke. Što mi odgovarate?

LUKRECIJA: To je jedna stvar koju bi trebivalo promislit za koje vrijeme i uzet parer od gospodina Lovra Kalebića, moga tutora. Ništanemanje, budući gospođa sama od sebe, eto ću te uzet, s patom³⁸³ da se to delongo učini sada.

FABRICIJO: I ja to hoću, neka veće ne ima nitko vrjemena ni okazijoni za smetat nas. Zato, evo ti davam ruku za vjeru.

³⁷⁶ **che si finisca** (tal.) - da se svrši

³⁷⁷ **non può sortir in bene** (tal.) - ne može dobro svršiti

³⁷⁸ **Mano all' opera!** (tal.) - Na posao!

³⁷⁹ **I principii sono felici** (tal.) - Početak je dobar

³⁸⁰ **il fine; però** (tal.) - kraj; međutim

³⁸¹ **perche mi nasca** (tal.) - da mi uspije

³⁸² **doteć** - steći

³⁸³ **s patom** - pod uvjetom

Dvadeset i drugi prizor

STARAC, FABRICIJO, LUKRECIJA i ANKA

STARAC: Olà, što se ovo čini bez moje ličencije? Lukrecija, otvori oči, vidi koga uzimaš!

LUKRECIJA: Fabricija Pisoglavića uzimam za moga zaručnika, i ti oggi³⁸⁴ hoću da si za svjedoka.

STARAC: Protesto di nullità!³⁸⁵ To bez mene ne može bit. To je klandestina operacijon! Replico di nullità, ve!³⁸⁶

FABRICIJO: Imaj pacijenciju, gosparu Lovro, ovdje se neće vijolenca, ona je libera i čini što joj je drago.

STARAC: Ali nije od etati, ne može toga učinit.

ANKA: Je li vrag u njemu, doć ovo smetat!

LUKRECIJA: A ja ću vidjet mogu li! Gosparu Fabricijo, ja te uzimam za vjerenika.

STARAC: Jesi li tako odlučila?

LUKRECIJA: Da kad je tako, a ti s vragom! A ja ću vam učinit festu. Vesela! O, Vesela!

Dvadeset i treći prizor

VESELA i zgora rečeni

VESELA: Što zapovijedaš, gosparu?

STARAC: Evo ti ključ od ormara, nać ćeš nešto u knjizi zamotano i špagom vezano. Donesi ovdje onako kako stoji, ma čuvaj mi oni fjasak od malvasije!

VESELA: Idem delongo! A, vjera mačja, nategnut ću fjasak, neka ti meni!

³⁸⁴ oggi (tal.) - danas

³⁸⁵ Protesto di nullità! (tal.) - Juridička formula: izjavljujem da su zaruke nevaljale!

³⁸⁶ Replico di nullità, ve! (tal.) - ponovno izjavljujem da su zaruke nevaljale, pazite!

Prizor najzadnji

SVI

(Intrigalo hita Dotura)

DOTUR: Solvam³⁸⁷, platit ću! Što ćeš od mene? Pusti me, molim te!

PROŽDOR: Pusti ga, ja sam kvijet, ako on ne plati, neću ni ja!

INTRIGALO: Fora bezzi!³⁸⁸ Ja hoću iskupit one zaklade.

FABRICIJO: Olà, što je to? Intrigalo, koje su to insolencije?

INTRIGALO: Nijesu insolencije, ne, nego mi je odnio jedne haljine ženske, koje sam ja u Getu uzeo, a sad govori da su mu ukradene. Hoću da ih plati!

FABRICIJO: O, via, questa è aggiustata³⁸⁹, haljine su u mene doma. Ja ću ti ih dat.

INTRIGALO: In conscienza vostra, ve!³⁹⁰

PROŽDOR (dâ mu zamlatnicu): A što ne vjeruješ, glavoču jedan!

INTRIGALO: Manje riječi, pravlju ti! Ja vjerujem i stravjerujem!

DOTUR: Continuo gelidus stupor occupat artus³⁹¹. Što je ovo? Što se čini?

FABRICIJO: Ovo je srjeća moja sjedinila mene s gosp[^] dom Lukrecijom. Zato, gospodine Doturu, kako moj meštar imaš i ti veselit se, a što je bilo da je prošlo i da se veće o tomu ne govori.

DOTUR: Digna est ingenti constans patientia laude³⁹². Da ti je sve veselo, sve čestito, et dii te faciant fecunda prole beatum!³⁹³

VESELA: Evo ti fagot, gosparu.

STARAC: O, a sada svikolici allegramente³⁹⁴ proslavimo ovu festu! Uzmi svak instrumemat i poprati nevjestu do doma!

ANKA: A ti, što činiš, Intrigalo? Znaš da si mi drag!

INTRIGALO: Dakle, tokaj mi ju³⁹⁵. Evo ma vjerenica!

PROŽDOR: Neću ni ja prdimela stât ovako! Vesela, a mi, što činimo?

VESELA: Daj mi ruku, ja sam tvoja!

³⁸⁷ **solvam** (lat.) - platit ću

³⁸⁸ **Fora bezzi** (tal.) - Vadi pare!

³⁸⁹ **O, via, questa è aggiustata** (tal.) - O, hajde, to je uređeno

³⁹⁰ **In conscienza vostra, ve!** (tal.) - Držim vas za riječ, znate!

³⁹¹ **Continuo gelidus stupor occupat artus** (lat.) - Ledena ukočenost neprestano obuzimlje zglobove

³⁹² **Digna est ingenti constans patientia laude** (lat.) - Postojana je strpljivost dostojna neizmjerne hvale

³⁹³ **et dii te faciant fecunda prole beatum!** (lat.) - i neka te bogovi usreće obilatim potomstvom

³⁹⁴ **allegramente** (tal.) - veselo

³⁹⁵ **tokaj mi ju** - dodirni mi ruku. (Tako su se simbolično proglašavale zaruke, što je vrijedilo kao obveza; spominje se i u Držićevu Skupu IV, 5)

Ljubovnici

STARAC: Ti³⁹⁶, Doturu, vodi tanac, i svak svoju uhiti, a ja ću vam zapjevat, paka ću zasviririt.

Imeneo dođi sveti,
Zavjete naše upravi;
Čin' da ti su na pameti
Ljubovnici ovi pravi.
I sadruži ove pjesni,
Ke začina svak veseo,
I utvrdi uzô udesni,
Bože od pira, Imeneo.

³⁹⁶ **Ti** itd. Vinko Radatović (Petar Kanavelović kao pisac komedija, "Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor", IX, Beograd, 1929, str. 39) upozorio je da je, prema rukopisu, komedija završavala s tom rečenicom, koja je glasila: "Ti, Doturu, vodi tanac i svak svoju uhiti, a ja ću vam zasviririti. - Svrha", a poslije je druga ruka prekrížila dvije zadnje riječi i napisala: "zapivati, paka ću vam zasviririti" te dodala iduće stihove, koji su uzeti iz Guarinijevoga Pastor fido, to jest Kanavelovićeva prepjeva (Vjerni pastijer). Sve se to navodi ne samo u vezi s Kanavelovićem kao autorom nego i kao dokaz da komedija nije mogla dobiti naslov prema stihu "Ljubovnici ovi pravi", jer su pisani drugom rukom i nije ih bilo u matici. (F. Čale)

RJEČNIK

abil (tal.) - vješt, sposoban
abrevijatura (tal.) - kratica
adio (tal.) - zdravo (pozdrav)
adžustati (tal.) - ugoditi (o glazbalu, v. **akordati**), uskladiti, srediti; **adžustati koga** - isprebijati koga
aforcati (tal.) - silovati
afront (tal.) - napadaj, uvreda
agraditi (tal.) - rado primiti
ajer (tal.) - zrak
akorad (tal.) - sporazum, dogovor; **biti od akorda** - sporazumjeti se
akordati (tal.) - ugoditi (o glazbalu, v. **adžustati**); **akordati se** - složiti se, sporazumjeti se s kim
akvijetati se (tal.) - smiriti se
alabarda (tal.) - oštroperac
alargati se (tal.) - udaljiti se
alavija (tal. **alla via**) - kako treba
alegramente (tal.) - veselo, s užitkom; olako
alevati (tal.) - odgojiti
ali - ili, da li
all' erta (tal.) - pozor!, pazi!
almeno (tal.) - barem
alteran (tal.) - uzrujan
amor (lat.) - ljubav; **činiti amor** - voditi ljubav, ljubovati
animo (tal.) - duh, hrabrost, srce; **izgubiti se od anima** - izgubiti hrabrost
aplikati se (na što) (tal.) - posvetiti se čemu
apostan (tal.) - onaj koji stane u zasjedu, postavi stupicu (prema glagolu **apostati**, tal. **appostare**)
apunto (tal.) - upravo, baš
arabjan (tal. **arrabbiato**) - ljut, bijesan
ardit (tal.) - hrabar, smion

arkibuz (tal.) - starinska puška
arseno (tal. **arsenale**) - skladište oružja
augurij (tal.) - u izrazu dobar augurij: sretno!, u dobar čas!
avancan (tal.) - poodmakao
avizati (tal.) - obavijestiti

bačio (tal. **bacile**) - umivaonik
baka (tal. **bacca**) - špekula, kuglica
balati (tal.) - plesati
balord (tal.) - glupan, blesan
balota (tal.) - kugla na sunčanom satu koja pokazuje doba dana
balotica (tal.) - dem. od **balota**; kuglica; usp. **fontanela**
barbijer (tal.) - brijač; nekoć je obavljao i posao liječnika, pa je puštao krv i sl.
bario (tal.) - bačva
bastati (tal.) - biti dovoljno, biti potrebno; **bastati komu što** - usuditi se, smjeti
bat (pl. **bati**) - batina
beč (tal. i mlet. **bezzo**) - novac, sitniš
berta (tal.) - šala
bikarija (tal. **beccheria**) - mesnica, klaonica
bikaroc - vrsta ptice, barska kokica; **doturati se s bikaroci** - mudrovati sa pticama (možda tal. **beccarossa**)
bitje - imovno stanje, imetak
bokara - vrč; **na bokari** - uz piće
bokun (tal.) - komad
bore ili **bora** - božje; **po rane bore** - za rane božje
bota (tal.) - udarac
brstran - bršljan
bukariti - izvikivati
bukati (prez. **bukam** ili **bučem**) - rugati se puštajući glas "bu"

Ljubovnici

biljac - pokrivač ili prostirač (vunen)
burdelaca (tal.) - bludnica, prostitutka;
usp. **burdio**
burdio (tal. bordello) - javna kuća; buka, rusvaj
burla (tal.) - šala; **frakati** (v.) **burlu komu**: narugati se s kim
burlati (tal.) - rugati se, praviti kome šalu

cjeća - zbog; radi

čes (tal. cesso) - zahod, nužnik
česa? - što?
čerto (tal.) - zaista, zacijelo
čestit - sretan
čijera - lice, izgled lica; **kazati dobru čijeru komu** - biti ljubazan s kim

da' - daj, hajde
dastroksa - ugljen
dati razumjeti - prevariti
deboto (mlet. tal.) - gotovo, skoro, zamalo
delektati (lat.) - veseliti
delikan (tal. delicato) - osjetljiv, fin
delongo (prema tal. di lungo) - odmah, smjesta
denjati se (tal.) - udostojati se, izvoljeti
desputati (tal.) - raspravljati
destrigati se (tal. districare) - obratno od intrigati (v.), osloboditi se koga ili osloboditi se uz neprilike; požuriti
diferencija (lat.) - sporno pitanje, razilaženje
dezbratati (tal. sbrattare) - maknuti, ukloniti
dinja - lubenica (u Dubrovniku)
dišiplina (lat.-tal.) - obuka, vodstvo
dišipuo (lat. discipulus, tal. discepolo) - đak
djevojka - sluškinja
dobabiti - domamiti, dovabiti
doteći - steći
dotrina (lat.-tal.) - učenost
dotur (tal. dottore) - doktor, učen čovjek
doturan - učen (v. dotur)

doturati - mudrovati, mudro se ponašati (v. dotur)
dubitati (tal.) - bojati se da, dvojiti, sumnjati
dudzina (tal.) - tucet
durati (tal.) - trajati

džir - u izrazu **ne nalaziti džira ni redžira** (v. redžir): ne vidjeti izlaza, ne nalaziti puta (tal. giro; giri e rigiri)
džusto (tal. giusto) - upravo, točno

ečelent (tal.) - izvrstan
ečelento (tal.) - sjajno
efetiv (tal.) - pravi
elefanat (tal.) - slon
entrata (tal.) - prihod, dohodak, renta
erbo - jer
Erkole (prema tal.) - Heraklo (Herkules), junak iz antičkih mitova
eror (lat.) - pogreška
erudit (lat.) - učen
eskvizit (tal.) - izvrstan
eškerice - odmah (prema Skoku mađ. egyszer, jedanput, možda tur. ašikar)
etat (tal. eta) - godine, životna dob;
avancan u etati - poodmaklih godina
ezaminavati (tal.) - ispitivati
ezempio (tal.) - primjer

fagot (tal.) - svežanj
falas, falsa (tal.) - pogrešan, lažan
falivati (tal.) - griješiti; **falivati vistom** - gubiti vid
fantastik (tal.) - čudan, neobičan
fantazma (grč.) - prikaza, utvara, sablast
fastidijo (tal.) - smetnja, dosada; **davati fastidijo** - smetati
fate! (tal.) - dobro!, u redu!
feda (tal.) - svjedodžba
fedeli (tal.) - vjieran
feličitat (tal.) - sreća, blaženstvo
femina (lat.) - ženka
fengati (tal. fingere) - hiniti, pretvarati se
ferm (tal.) - čvrst
fermati se (tal.) - zaustaviti se
fero (gen. ferala, tal.) - svjetiljka, feral

fiesta (tal.) - zabava
fjasak (tal. fiasco) - boca
Flak - v. **Valerije Flak**
flat (lat. flatus) - vjetar u tijelu, nadim, podrig
fontanela (tal.) - rana što se navlaš načini na čeljadetu i drži otvorena radi zdravlja (Rječnik JAZU), **balotica** (v.) **od fontanele** - vjerojatno kuglica kojom se taj otvor rane drži začepljen, pa kad se otčepi zaudara
forca (tal.) - sila
forka (tal.) - obješenjak, lopov
forse (tal.) - možda
frakati - u izrazu **frakati burlu** (v.) **komu**: napraviti šalu s kim
frustijerka (tal. forestiera) - tuđinka, strankinja
frutati (tal.) - donijeti plod
funjestra (tal.) - prozor
furfanat (tal.) - lopov
furfantarija (tal.) - lopovština
furija - bijes, Furija, Srda

galanat (tal.) - vjeran, čestit; ugladen, uslužan, pristojan
galijot (mlet. galioto) - lopov, hulja
gerica - vrsta ribe, girica
glavoč - vrsta ribe, glamac; uvredljivo zato što joj meso nije na cijeni
gnjusičina - prljavo, gnusno čeljade
gravitat (tal.) - dostojanstvenost
grizica - moljac
gus(t) (tal.) - užitak; **uzesti gusta** - použivati
gustijerna (prema lat. cisterna) - bunar
guvernati se (tal.) - vladati se kako treba; paziti (se)
gvera (tal. guerra) - rat

hudoba - vrag

imadžinacijon (tal.) - umišljaj, zamišljanje
imadžinati se (tal.) - zamisliti, predočiti sebi što
imeneo (prema tal.) - Himenej, starogrč-

ki bog braka
impačati se (tal.) - uplitati se, miješati se u što
imperfecijon (tal.) - mana, nesavršenost
imperatur (lat.) - car
indženjoz (tal.) - vješt, pametan, mudar
infam (tal.) - sramotan
infetati (tal.) - zaraziti, okužiti
ingvatar (tal. inchiostro) - crnilo, tinta
inkastran (tal.) - urezan
inklinan (na koga) (tal.) - sklon kome
inkontar (tal.) - susret
inkvijet (tal.) - nemiran
inkvjetan - v. **inkvijet**
insolent (tal.) - drzak, bezobrazan
insolencia (tal.) - drskost
intanto (tal.) - međutim, u međuvremenu, dotle
interompati (tal.) - prekinuti
intravenjati (tal.) - dogoditi se
intregnati (tal.) - saplesti se
Intrigalo - nadimak prema intrigati (v.)
intrigati (koga) (tal.) - napraviti spletku s kim
introdužiti se (tal. introdursi) - uvući se, ući
investiti (tal.) - uložiti
invencijon (tal.) - izmišljanje, izmišljotina
inventarijo (tal.) - inventar, popis
injan(a)t (tal. ignorante) - neznalica, glupan
injančina (tal.) - velika neznalica
istoria (tal.) - priča
izgančati (tal. sganciare) - izvući nešto što je zabijeno kao kuka, iščupati

jeda - da, eda, da li, zar
jeđupak - Ciganin; zapravo Egipćanin, jer se vjerovalo da Cigani potječu iz Egipta

kalepin (tal.) - knjižurina, latinski rječnik
kamara (tal. mlet. camera) - soba
kanalja (tal.) - ološ, rulja
kantati (tal.) - pjevati
kantun (tal.) - ugao

kantunata (tal.) - ugao, usp. kantun
kaseta - sandučić za smeće (prema tal. cassetta della spazzatura)
katarac (tal.) - prehlada, nazeb, katar
kazati (tal.) - pokazati; **kazati dobru čijeru** (v.) - praviti se ljubazan s kim
kî - koji, tko
klandestin (tal.) - potajan, skriven
klapati - kucati na vrata zvekirom
klisurit - tvrd, nemilosrdan (kao klisura)
kolajinčica (tal.) - ogrličica (dem. od kolajna, tal. collana)
kolarin (tal.) - ogrlica
kolora (st. tal. collora) - jed, ljutnja; **ići u koloru** - ljutiti se
komandatur (tal.) - izvršitelj zapovijedi, objavljivač
kompatiti (tal.) - žaliti
komponjati (lat.) - pisati stihove
komportati (tal.) - isplatiti se
končertati (tal.) - dogovoriti se
končitan (tal.) - uzbuđen
konkludati, konkluditi (tal.) - zaključiti, odlučiti
konsumati (tal.) - u izrazu **konsumati**
matrimonijo - konzumirati brak
konsumavati (tal.) - uništavati, izjedati
kontentati se (tal.) - zadovoljiti se
kontradota (tal.) - protumiraz, svadbeni poklon muža ženi
kontrarijetat (tal.) - neugodnost, nepri-
 lika
konvenijenca (tal.) - pristojnost, sklad-
 nost
konjuran (tal.) - uroćen, umiješan u uro-
 tu
korda (tur.) - nožina, mač, sablja, ćorda
kostati (tal.) - stajati, koštati
krešiti (tal.) - povećati, poskupjeti
krpatur - pokrivač, jorgan
kuriti (tal. correre) - teći, pritjecati
kvijet (tal.) - miran
kvijetamente (tal.) - mirno

larad (tal.) - slanina
lašnje - lakše
latin - latinski

latino - latinski jezik
lest (tal.) - spretan, hitar, vješt
liber (tal.) - slobodan
liberamente (tal.) - drage volje, iskreno
ličenca (ličencija) (tal.) - dopuštanje, do-
 puštenje
lincuo (tal.) - plahta

mačica - mačkica
majde - zaista, bogme (st. tal. madie; mai
 Dio)
makarulić - budalica, dem. od **makaruo**
 (v.)
makaruo - vrsta tijesta (tal. maccherone,
 mlet. macaron)
matinata (tal.) - jutarnja pjesma pod
 prozorom
matrimonijo (tal.) - brak
medičina (tal.) - lijek
meritati (tal.) - zaslužiti
mizerija (tal.) - nevolja, bijeda
obilja (tal.) - pokućstvo, namještaj
mostak - mostić
Munčibio - Mongibello, drugi naziv za
 vulkan Etnu

nahoditi - naći, nalaziti
nalježa - nalazak, ono što se nađe
namuran (prema tal. innamorato) - zalju-
 bljen
naraslice - iznutrica
nasloniti (na koga što) - povjeriti kome
 što
nastup - nagaza, ono na što se nagazi
nastupiti - nagaziti
naveganje - plovidba; **karta od navega-
 nja** - pomorska karta
nebore - vok. od nebog, jadan, jadnik
ništanemanje - ipak, uza sve to
no (tal.) - ne
nova (tal.) - vijest, novost

nje - njezin

obilježje - dokaz
obrobijo (tal.) - sramota, ruglo

odsmucati - odvući
oferiškati (arh. tal. offerire, prez. offerisco)
 - ponuditi
ojbo (tal. oibo) - nikako, nipošto
oblegan (tal. obbligato) - dužan, obvezan;
 zahvalan
okazijon (tal.) - prilika
okupati (tal.) - zauzeti
ombrela (tal.) - suncobran, kišobran
općenski - javni
operacijon (tal.) - djelo, pothvat
opinijon (tal.) - mišljenje
opravitelj - izvršitelj; svodnik
opurduj! - goni!, nosi se!
Oracijo - Horacije (Kvint Horacije Flak,
 65. do 8. pr. n. e.) - rimski lirik, pjesnik
 oda i satira, autor djela Ars poetica (O
 pjesničkom umijeću)
ostrega (tal.) - kamenica
Ovidije, Publije Nazon (43. pr. Kr. - 17.
 po. Kr.) - starorimski pjesnik, autor ču-
 venih Metamorfoza; prognan na Crno
 more (Pont), gdje je i umro, piše dvije
 glasovite zbirke elegija Tristia i Ex Ponto.
 U djelu Amores (Ljubavi) kroz nekoliko
 erotskih pjesama opisuje sve faze ljubavi
 prema ženi pod imenom Korina; Ars
 Amatoria se bavi vještinom vođenja lju-
 bavi, što je skandaliziralo i Rimljane
ozlatiti - podmititi

pacijenca (tal.) - ništa za to!, što se može!
paka - zatim, onda, poslije
palak (gen. palka tal. palco) - pozornica
parati (tal.) - činiti se
parer (tal.) - mišljenje; **uzeti parer** - po-
 savjetovati se
partit - način, sredstvo; prilika za udaju,
 ženidbeni kandidat
pasan (tal.) - prošli protekli
pasati - proći
pastalijer - žderonja, koji mnogo jede
 "pastu", to jest tijesto
pat (tal. patto) - uvjet, nagodba, pogod-
 ba; **hodmo na pate** - nagodimo se; **s pa-
 tom** - pod uvjetom
per forza (tal.) - htio ili ne htio, silom, za

nevolju
perpetuamente (tal.) - neprestano
perspikač (tal.) - pronicav, oštrouman,
 bistar
petenijera (tal.) - zdjelica, većinom stak-
 lena, u kojoj se drže češljevi; psiha, stolić
 sa zrcalom pred kojim se žene češljaju
petrusin - peršin
peča (lat. pettia, tal. pezza) - komad
perikuo (gen. perikula, tal.) - opasnost
pinez - novac
pinjokata - kolač s pinjolima
Pinjokatica - nadimak prema pinjokata
 (v.)
pirun - vilica
pjutosto (tal.) - prije, radije
placa (lat.) - trg
pobjed - poslije podne, poslije objeda
pokoj - mir
polak - pokraj
poletarić - mladi prosac, mladić koji ob-
 lijeće oko djevojke
Pontan - Giovanni Pontano (1429-1503),
 talijanski humanist i pjesnik, autor latin-
 skog astrološkog epa Urania i drugih
 djela na latinskom jeziku
poplesati - pogaziti
poprigan - popržen
poudarati - zasvirati
praviti (prez. pravljju) - kazati, govoriti
prečipicijo (tal.) - propast
prdemah - u izrazu **u prdemah**: ni u što,
 uzalud
prepozit (tal.) - u izrazu **na prepozit** -
 baš kako treba, u pravi čas, prikladno
pretenditi, pretendžati (tal.) - zahtijevati
prevratiti - obratiti, promijeniti
prigati - pržiti
prignuti se - pristati (na što), privoljeti
 se, ganuti se, prikloniti se
pripodnijeti - izdržati, podnijeti
prliti - paliti, žeći
probukariti - razglasiti, objaviti
prodevetiti se - biti proklet (u zaklinja-
 nju)
prohiben (lat.) - zabranjen
prolegati (od tal. leggere) - pročitati
promanedžati (tal. maneggiare) - izludjeti

koga spletkom, vješto s kim postupati
pront (tal.) - okretan, vješt, spreman
Propercije - Sextus Propertius, oko 50-15. pr. n. e., rimski liričar, pjesnik brojnih elegija, u kojima opjevava svoju ljubav prema lijepoj i hirovitoj Cintiji
prospero (tal.) - sretno, uspješno
providjeti (tal. provvedere) - nabaviti, doskočiti, naći lijeka
pršukat (tal.) - pršut
prudencija (tal.) - razborit, mudar
pulito (tal.) - čisto, glatko
pulkerim (lat.) - prelijep

rafijoli (tal.) - valjušci punjeni mesom
rake - rane, u izrazu **po rake bora** - po rane božje
raskipjeti - uzavreti tako da iskipi
raspačivati - obratno od impačati (v.)
rastesati - raskomadati
rastrijebiti - raščistiti; **rastrijebiti puta** - odstraniti trnje, ili zapreke, na putu do nečega
razlog - pravo; **imati razlog** - biti u pravu
real (tal.) - vrsta novca
rečijak (lat. retiaculum) - ribarska mreža za malu dubinu s koncima okolo i s olovnim kuglicama, isto što i orčas
redužiti se - svesti se na što; **redužiti se alla morte** - umrijeti
redžir (tal. rigiro) - dovijanje, u izrazu **ne nalaziti džira ni ridžira** - ne vidjeti izlaza, ne nalaziti puta
refati se (tal.) - osvetiti se
refreskati (tal.) - ohladiti, hladiti
remedij(o) (tal. mlet.) - lijek, način
remedijati (tal. mlet.) - naći lijeka, pomoći
rens (tal.) - fino platno
reputacijon (tal.) - ugled
resolvati (tal.) - odlučiti, donijeti odluku
respet (tal.) - poštovanje
respetoz (tal.) - pun poštovanja, smjieran
retirati se (tal.) - povlačiti se
reuškati (tal.) - poći za rukom, uspjeti
reverencija (tal.) - poštovanje; **nositi re-**

verenciju - poštovati
rezolucijon (tal.) - odluka
rodakva - rotkva
romijenčica - dem. od romijenča, bakreni sud za vodu (lat. aeramenteus)
ruta - rutvica (biljka)

salčicijun - augm. od salčica, kobasica (tal. salsiccia)
scijeniti - smatrati, držati
seren (tal.) - otvoreni zrak, noćna hladnoća
serenata (tal.) - podoknica, pjesma koja se pjeva pod prozorom
sfacan (tal.) - drzak
sforcati (tal.) - prisiliti
sikur (tal.) - siguran
skala (tal.) - stepenište
skandao (tal.) - sramota, skandal
skapulati se (tal.) - spasiti se
skarababin - naziv za čarobnjake
skivati (tal.) - izbjeći
skončertati (tal.) - poremetiti, pokvariti (o glasu)
skondžurati (tal.) - zaklinjati; otkloniti opasnost; privoljeti koga na što
skonfigati (tal. configgere) - zabit, umetnuti
skorovanja - zbrka, strka
skrokati (tal.) - odapeti
skroven - tajan, skrit
skrupuloz (tal.) - krajnje savjestan, točan do sitnice
skula (lat.-tal.) - škola
skular (tal.) - đak
skuro (tal.) - tama, mrak
slavnica - slamnica
službenica - sluškinja
službenik - sluga
smeralad (tal.) - smaragd, dragi kamen
sovradota (tal.) - mirazni doprinos zaručnice uz miraz
spametan - pametan
spazma (tal.) - grč, muka
spazman (tal.) - u izrazu **spazman od straha** - mrtav od straha; u grču, u mucu
spazmo - v. spazma

spetar (tal.) - sablast
spovidjeti - ispričati, pripovjediti
stak - tren, čas; **ni staka** - nimalo, ništa
star (tal. mlet. staro) - posuda kojom se mjeri žito
statira (lat.) - vaga
staviti se - založiti se, zauzeti se
stoprva - istom, jedva, tek
stratiti - potrošiti
stravjerovati - više nego vjerovati
studijati (tal.) - učiti, proučavati, baviti se učenim stvarima
studijoz (tal.) - stručnjak, učenjak
sudžet (st. tal. soggetto) - nevaljalac
sučediti (tal.) - dogoditi se, slijediti za čim
superati (tal.) - nadmašiti, nadvisiti
svijetiti - posvijetliti
svrhu - zbog; radi
svukovati - svlačiti

šijenca (tal.) - znanost
školj (tal.) - hrid, otočić

talijano - talijanski jezik
tentati (tal.) - pokušati
teonica - krava koja se otelila
tî - taj
tobolac - kesa za novac
tobolčina - veliki tobolac (v.)
tocio - vrsta brusa
tokati (tal. toccare) - biti potrebno, biti nužno što komu
toli - ako li
tovijerna - krčma
traskati - blebetati, budaliti
tratati se (tal.) - raditi se (o čemu), biti riječ o čemu
tratiti - trošiti
trijeba - potreba; **trijeba je** - valja, potrebno je, nužno je

učekati - počekati
udarati - svirati (v. **poudarati**)
ukorijepjen - ukorijenjen, srastao
uljesti - ući
unaprijed - ubuduće
upengan (lat.) - uslikan
upirina - prikaza, utvara, sablast
urtati (tal.) - spotaknuti se, udariti o što

Valerij Flak - Gaj Valerije Flak (umro oko 90. n. e.), rimski pjesnik; autor mitološkog epa Argonautika
veće - više
veement (tal.) - žestok, jak, neobuzdan
vele - vrlo, jako, mnogo
velenoz (tal.) - otrovan
veramente (tal.) - zaista
vicij (tal.) - porok, mana
vijolenca (tal.) - sila, nasilje
vista (tal.) - vid
vladika - plemkinja, gospa
voluntat (tal.) - volja
vragut - nijedan, nikoji
vrći (prez. **vrgnem**, imperativ **vrzi**) - baciti

zabit - zaborav; **staviti u zabit** - zaboraviti
zakantati (tal.) - zapjevati
zaklad - kapara
zamititi - podmititi, potplatiti
zasve - unatoč tome što
zašto - jer, budući da, kako
zavrgnuti - zbaciti što, zahvatiti čime
zbrav (tal. bravo) - plaćeni razbojnik, čuvar, stražar velikaša
zbravati (tal. bravare) - prijetiti, prkositi
zdruknuti - izmamiti, izvući